

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1046992/5

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד, הרב דוד גרוזמן, הרב אברהם דב זרביב

המבקש: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שרונה עמרן)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ישראל שלומאי)

הנדון: דחיית תביעה לביטול הסכם בטענת איום לפנייה לגורם עברייני

פסק דין

בפנינו תביעה לביטול הסכם גירושין בטענה כי ההסכם נכרת שלא מרצונו החופשי של התובע אלא מתוך כפיה ואיומים.

נזכיר כי בסיומה של החלטת בית הדין מיום כ"ג בתמוז תשע"ז (17.7.17) נאמר:

למעשה, שני הצדדים מסכימים כי ניתן עתה לגשת לסיכומים טרם הכרעה.

ובכן, יוגשו סיכומי שני הצדדים. התובע יגיש סיכומיו בתוך 21 יום לאחר תום הפגרה, והנתבעת תגיש סיכומיה בתוך 21 יום נוספים.

לאחר קבלת החומר, בית הדין ישקול מתן הכרעתו בתביעה.

ואכן הוגשו סיכומי שני הצדדים.

סיכומי התובע

ואלו תמצית טענות התובע האמורות בסיכומיו והנוגעות לעצם התביעה:

א. הצדדים נישאו בשנת 91 ולהם שני ילדים.

ב. האישה פנתה ביוזמתה ולבדה לעו"ד ה' לייעוץ באשר להסכם.

ג. ההסכם בלתי סביר.

ד. אין בהסכם הסדרי ראייה.

ה. אין איזון. וכל זכויות האישה נשארות לה.

ו. מזכויות הבעל היא קבלה 300,000 ש"ח וכן תשלום חודשי של 5000 ש"ח לכל ימי חייה.

ז. האב משתכר 11,000 ש"ח והאם 6,000 ש"ח.

ח. מלא הזכויות בדירה עברו לאישה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- ט. הבעל לקח עליו לשלם חלק מההלוואות.
- י. תכולת הדירה והרכב (אחד מהשניים) נשארו לאישה.
- יא. זה מוזר ולא הגיוני שהבעל ויתר על כל רכושו.
- יב. לאישה היה קלסר עם חומר חקירה כנגד הבעל עוד טרם החתימה על ההסכם.
- יג. היא טענה שהבעל בוגד ואימה עליו שאם לא יקבל את תנאיה היא תפנה לר' וציינה שהוא עברייך.
- יד. התובע לא היה מודע למשמעויות ההסכם וגם העו"ד לא הסבירו לו את המשמעות ורק הפעיל עליו לחץ לחתום.
- טו. התובע חשש לחייו ומפגיעה בפרנסתו בחברת החשמל. כן חשש מפגיעה בחברה לעבודה א' והחמרה במצבה הבריאותי.
- טז. אכן לאחר הגט הנתבעת פנתה לר' ולמכרים בחברת חשמל.
- יז. היא אמרה "יכולתי לממש", והכוונה לאימים.
- יח. היא אימה שתלך למספרה של ר'. כן כתבה שהיא מבטיחה שתלך לר' למספרה.
- יט. מתנה באונס אינה מתנה.
- כ. לכן יש לבטל את ההסכם.

סיכומי הנתבעת

ואלו תמצית טענות הנתבעת האמורות בסיכומיה והנוגעות לעצם התביעה:

- א. ביום י"ט באלול תשע"ה (3.9.15) חתמו הצדדים על הסכם גירושין וביום כ"ה באלול תשע"ה (9.9.2015) ההסכם אושר בבית הדין בתוקף של פסק דין.
- ב. ביום ו' בכסלו תשע"ו (18.11.15) הם התגרשו.
- ג. עד לגירושין הוראות ההסכם קוימו, הזכויות בדירה הועברו על שם האישה, הבעל שילם מזונות כפי שנקבע בהסכם, סילק החובות לפי ההסכם והוטל עיקול על זכויותיו.
- ד. התובע לא עתר לעיכוב ביצוע הפעולות הנ"ל.
- ה. בפסק הדין לאישור ההסכם נאמר שהם קראו את ההסכם, ובהסכם נאמר שההסכם הוא מרצון חופשי שלהם לאחר ששקלו את מכלול השיקולים, וכן הצהרתם שהם קראו את ההסכם הבינו אותו וחותרים עליו מרצון חופשי.
- ו. האישה אף ויתרה על כתובה בסך 555,555 ש"ח במסגרת ההסכם.
- ז. מצרפת מסרונים של התובע שביקש לגמור יפה ולבוא לקראת הנתבעת באשר להסכם.
- ח. כן מצרפת עוד מסרונים מלאחר הגירושין בהם התובע מברך אותה.
- ט. ראיות מלאחר הגירושין אינן קשורות.
- י. בית הדין אמר דברו בהחלטתו מיום י"ט באייר תשע"ז (15.5.17).
- יא. אי סימטריה בהסכם אינה עילה לביטול ההסכם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- יב. משמע מדברי התובע כי אצל עו"ד ה' עשו חשבון והוא ידע היטב מה לקחו לו.
- יג. הוא אף לא ביקש לזמן את עו"ד ה' לעדות אף שטען שהוא הפעיל עליו לחץ ושהנתבעת אמרה לו אמירות בפני עו"ד ה'.
- יד. התובע לא מסביר מדוע הוא המתין למעלה משנה עם תביעה זו, ועוד שבינתיים הוא קיים את ההסכם ככתבו וכלשונו.
- טו. וכי איזה נסחט שולח לסוחטת ברכות והתנצלות על הסבל שגרם לה?
- טז. במעשה בית דין של המאהבת נכתב שהיא אסורה אף לבעול.
- יז. למעשה התובע לא איבד את מקום עבודתו כפי שטען שחשש.
- יח. קשה להאמין כי חבר ועד בחברת החשמל יהיה אדם רפה פחדן וחלש ונתון ללחצים.
- יט. מצרפת נימוקים הלכתיים.
- כ. נדרשת ראייה משמעותית לביטול הסכמים.
- כא. מבקשת לחייב את התובע בהוצאות ובהוצאות לדוגמא בסך 20,000 ש"ח.
- עד כאן מתוך סיכומי שני הצדדים.
- ובכן, טרם דיון והכרעה נציג את עיקר התנהלות התיק עד כה, תוך ציטוטים מהחלטות שכבר נתנו בתיק.

השתלשלות הענינים בתיק

בפתח הדברים נזכיר האמור בהחלטת בית הדין מיום י"ט באייר תשע"ז (15.5.17) (הדיון הראשון שהתקיים):

בפנינו תביעה לביטול הסכם גירושין.

טוענת באת כוח התובע: יש הסכם גירושין מיום י"ט באלול תשע"ה (3.9.15). ההליך לא תקין. ההסכם נעשה תחת כפייה וסחיטה באיומים. בסעיף 7, הסדרי ראייה, הילדים מוסתים על ידי האם. האב לא פוגש. הילד פוחד לומר לו שלום. יש להם בן ובת. הבן בגיל 14.5, הבת בגיל 19.5.

בית הדין הבהיר כי סעיף זה הקשור לילדים לא אמור לבטל הסכם. ניתן לפתוח תיק מתאים באשר לכך.

וממשיכה וטוענת באת כוח התובע: יש בעיה עם סעיף 8, איזון משאבים, סעיף 8 א, לא אוזנו זכויות. האישה עובדת 23 שנה ויש לה זכויות נצברות. בסעיף 8 ב 1 האישה מקבלת מזכויות הבעל בעת הפרישה סך 300,000 ש"ח (עובד בחברת חשמל). הכספים יתקבלו עוד 17 שנה. בסעיף 8 ב 2 נאמר כי היא תקבל 5000 ש"ח לכל ימי חייה. בסעיף 9 א, באשר למזונות הילד, שסך 5000 ש"ח ישולם בתחילה כמזונות ילד, וזה סך גבוה למזונות. הוא גם משלם חצאים. התובע מרוויח 11,000 ש"ח. הוא ישן כיום בבית אמו. הוא לא יכול לשכור נכס. כן סעיף 10 להסכם, הנכס שווה 2,500,000 ש"ח, אך הוא מעביר לאישה את כל הזכויות בנכס, וכן שם בסעיף 4 שהוא מסלק הלוואה, והוא נזקק לקחת הלוואה לבד לסלק את ההלוואה. הוא עדיין רשום בבנק. בסעיף 5 שם נאמר שהיא משלמת את יתרת ההלוואות. בסעיף 10 ב 2, הבעל שילם לבד את החובה בבנק. בסעיף 10 ג, תכולת הדירה נשארה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאישה. זה היה בית חדש עם תכולה חדשה. התובע יצא רק עם 22 שקיות בגדים, וגר אצל אמו.

ומוסיפה: ההסכם נכרת באמצעות איומים. אמא שלה פנתה לר'. האישה איימה על הבעל שהיא תפנה לר' שיאיים על חייו, ושהיא תכפיש את שמו בחברת חשמל. האיומים מומשו, יש צו הרחקה. התובע הגיע לחתום על ההסכם, אמרה לו שאם לא יחתום, היא תעשה לו בעיות. הם לא ניהלו משא ומתן.

הבעל מגיב לבית הדין: יום ששי, היא החליטה להתגרש, תמיד איימה עלי וקללה, כך חייתי, ביום שני אח"כ כבר היינו אצל עו"ד, היא אמרה שהיא קבעה עו"ד ושאבוא לשם, הגעתי לשמה, גם העו"ד הפעיל עלי לחץ, הרגשתי לחוץ, אף הדיין שאל אתי אם אני מפוחד ואמרתי שלא. כשבת היא אמרה שאם לא אתן מה שהיא רוצה, היא תאיים עלי ותעשה לי את המוות בעבודה. היא רצתה בתחילה 6000 ש"ח. עד היום מאיימים עלי, יש לר' תיק במשטרה, ומאיימים עלי. אין לי כלום היום. אפילו את הילדים היא לא מראה לי. הבת לא רוצה לראות אותי, זה בהשפעת האם. גם הבן מפוחד. ר' מקושר לעבריינים, ואני לא אדיש. נשאר לי בקושי 2000 ש"ח.

מגיב בא כוח הנתבעת: ב"הואיל" האחרון הם מבקשים לאשר את ההסכם, בסעיף 11 ב כתוב שפרט לאמור אין עוד תביעות, סעיף ד אמר שההסכם נעשה מרצון טוב ולאחר ששקלו את מכלול השיקולים, כך גם סעיף 11 ו, שהם הבינו את ההסכם וחוצים עליו מרצונם הטוב. גם בפסק הדין של בית הדין מאותו יום נאמר שהצדדים קראו את ההסכם ומבקשים מבית הדין לאשר, וגם קבלו בקניין. גם בכתב התביעה של הבעל, סעיף 41, טוען התובע כי הוא היה מוכן להסכים לתנאי האישה כדי לשמור על שקט. כתובת האישה ניא (=היא) 550,000 ש"ח והיא ויתרה על הכתובה. במעשה בית דין של א', שבגדה עם הבעל, והם עדיין יחד, נאמר שם שהיא אסורה. בדיון האחרון שלא הופיע, הוא נסע לחו"ל עם אותה א'. ההסכם נחתם ביום כ"ה באלול תשע"ה (9.9.2015), ומאז בעל לא תבע, רק לאחר שנה וחודשיים. לטענתו האיומים נעשו מיד לאחר הגט, בתחילת 2016, אך הוא חיכה שנה, וזה חוסר תום לב. ההסכם קיים, זכויות הבעל בדירה הועברו על שם האישה, הבעל משלם כסדרו את המזונות, סילק את הלוואת המשכנתא, הרכב עבר לאישה, הוטל עיקול כפי ההסכם על ה 300,000 ש"ח, והבעל לא ביקש בשום שלב עיכוב ביצוע או סעד אחר. הבעל טען שהוא הגיע בתוך יומיים לחתום, אך לא זה היה המצב. הבעל דחף לגירושין והוא ביקש זאת. הם היו פעמיים אצל עו"ד ה', התווכחו כמו"מ כמה יתנו, ובאמצע אף שלח לה מסרונים, לפני חתימת ההסכם, באחד כתב הבעל כי הוא רוצה להתגרש ולגמור יפה, לא יכול להישאר עמה, כתב "אני רוצה לבוא לקראתך ולסיים יפה", וביום י"ט באלול תשע"ה (3.9.15) לאחר אישור ההסכם, כותב הבעל: "מצטער שגרמתי לך סבל [...] מאחל לך רק טוב", וביום ו' בכסלו תשע"ו (18.11.15) לאחר הגירושין, כתב: "מבקש שלא תשנאי אותי, תודה ענקית על כל השנים יחד", כך שהבעל רצה להתגרש מהר ובכל מחיר. יש סוגיה משפטית לביטול הסכם בלא מודעה, גם פסיקה אזרחית.

האישה מגיבה לשאלות בית בית הדין: ביום ששי, לאחר שבועות רבים שהוא נעלם מהבית, החוקר אמר שהוא עם הגברת מ', ואז כבר לא יכולתי יותר, הוא קילל אותי תמיד בנוכחות הילדים, זה לא הרומן הראשון שלו, הוא ניהל רומן עוד שהיינו נשואים, ואז ביום ששי אמרתי לו שאני לא מסוגלת, ואני רוצה להתגרש, אמרתי מה אני רוצה, הוא אמר שאקבע פגישה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עם עו"ד והוא יגיע. הוא לא הסכים לחכות וביקש להתגרש כמה שיותר מהר. קבעתי פגישה עם עו"ד ה' כמה ימים לאחר מכן, אולי יום שני, היו חילוקי דעות, התחלנו להרכיב הסכם, העו"ד אמר שהוא ישב על זה, ושנחזור שוב. הרגשתי חרטה לאחר הישיבה עם העו"ד, בגלל המשפחה, בתחילה דובר על 4,500 ש"ח מזונות ולא הייתי בטוחה בעצמי. אך הבעל האיץ בי להתגרש, דרש להתגרש, ואמר "אתן לך יותר ממה שאת מבקשת" וכן הציע לתת לי כל חודש עוד 1,500 ש"ח נוספים. וכך יצאתי לדרך חדשה. לא איימתי עליו בחיים. לא היו איומים, זה שקרי, יכולתי לממש, אך לא פניתי בחיים למר מ'. ר' רצה שאחזור בטלפון אליו, אמא שלי התקשרה לר', וכך זה נגמר, הוזמנתי לבית הדין. לא איימתי, לא פניתי חברת החשמל לאף אחד. לא דברתי שם עם אף אדם. הוא לא מפקיד לי בעשירי לחודש, פעם אחת אמרתי לו שאפנה למ', זה היה כמה חודשים לאחר הגט.

עד כאן עיקרי תמצית טענות הצדדים ההדדיות.

כן נזכיר האמור בסיומה של החלטת בית הדין מאותו יום:

ובכן, בית הדין לא מצא עדיין עילה המצדיקה ביטול הסכם הגירושין. הצדדים נצפים כאנשים נבונים ובוגרים, בהסכם נאמר לא אחת כי הוא נעשה ברצון חופשי של הצדדים, הדיין שאישר ההסכם (אב"ד הרכב זה) ישב עם הצדדים, ולא התרשם כי מי מהצדדים אינו מודע להסכם, אינו מסכים לו או שהוא לחוץ או מאוים לאשר הסכם זה. אף אי הגשת התביעה עד היום אינה מחזקת את הטענה שבתביעה, כידוע בפסיקה. בשלב זה לא הוכח כי התובע אוים או נלחץ.

בית הדין הבהיר לתובע ובאת כוחו כי מבחינת בית הדין, אי-סימטריה בהסכם, אינה עילה המובילה לביטולו, וידועים הדברים הרבים שנאמרו בפסיקה אודות הסכמים שאינם סימטריים.

כן הובהר לתובע ובאת כוחו כי הסכם גירושין המאושר על ידי דיין יחיד אינו פגם באישור ההסכם, וכי על פי תקנות הדיון, מרבית ההסכמים בבתי הדין מאושרים על ידי דיין יחיד, כהליך שנעשה בהסכמה.

בית הדין שיתף את התובע ובאת כוחו בתחושות אלו, והבהיר להם כי אם בכל זאת הם יבקשו לקים דיון הוכחות, בית הדין יסכים לכך, אך במידה ויתברר כי התביעה אינה מבוססת, בית הדין ישקול פסיקת הוצאות משפט. התובע ובאת כוחו הבינו, ומבקשים להמשיך את ההליך ולקבוע דין הוכחות בתיק.

לאור האמור, ייקבע מועד דיון הוכחות בתיק.

כן נזכיר האמור החלטת בית הדין מיום כ"ג בתמוז תשע"ז (17.7.17):

כיום טוענת באת כוח התובע: נצרף הודעות מסרונים. נחקור את האישה על כך. יש לנו דיסק. כן עדות התובע פה בתיק של מ', מיום ט"ו באלול תשע"ו (18.9.16) שאמר התובע שהאישה סחטה אותי.

לבקשתה, חוקרת באת כוח התובע את הנתבעת, ואלו תשובותיה לה: אני גרה בק', את ההסכם לנכס עשינו בספטמבר 2014. רצינו לעזוב את היישוב כבר לפני 10 שנים בגלל הילדים, כל היום היינו על הכביש ולכן רצינו לעבור. היינו נשואים 24 שנה. היה לו רומן נוסף לפני כ 12 שנה. כשרציתי לעבור לק' לא רציתי להתגרש. חצי שנה לפני הגירושין עברנו לק'. 12 שנה ידעתי שהוא בוגד אך לא פירקתי את הבית. שנה וחצי קודם חשדתי על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אישה ספציפית. שתפתי את אמי במה שעובר עלי. אני לא מכירה את ר'. אמא שלי הסתפרה אצלו פעם אחת והיא מכירה אותו. במסרון כתבתי שאם הוא לא יפקיד את הכסף אהיה במספרה של ר', ואספר לו שאשתו מנהלת רומן עם ש'. אף במסרון שכתבתי שאני ביום ששי אצל ר', זה אכן לא היה איום, אך אספר לר' שאשתו מנהלת עם הגרוש שלי רומן. אני משלמת כל התשלומים מהמזונות, והוא מפקיד לי רק ב-21 לחודש ואני בלחץ בעת ההיא. אכן אמרתי לבעלי ש' כי אראה את הקלסר לר', והכוונה לקלסר של דו"ח חוקר שיש לש' קשר עם אשתו של ר'.

למעשה כל המסרונים הנ"ל הם כמה חודשים לאחר שהצדדים גרושים וההסכם נחתם. בית הדין העיר על כך לבאת כוח התובע, אך טוענת באת כוח התובע כי מכך למדים איך ההסכם הגיע לעולם. לכוונתה, מוכח מכך שהאישה הורגלה באיומים.

בשלב זה בית הדין לא איפשר להציג עוד ביטויים לראיה שנאמרו על ידי האישה לאחר ההסכם, אשר לטענת באת כוח התובע נצפים כאיומים. בית הדין הבהיר כי לראיה, הוא יצפה כי יובאו ראיות לאיומים, לטענת התובע, אשר אירעו לפני חתימת ההסכם ובהכרח משויכים אליו.

וממשיכה להשיב הנתבעת לחקירת התובע: הכרנו אני והתובע את גב' ש', והבעל אמר שהוא מסכים שהיא תייצג אותנו. התקשרתי אליה והיא אמרה שרק בעוד חודש היא תחזור מארה"ב. בבית הבעל יצא לבלות כל ערב, סיפר כל ערב סיפורים אחרים, וידעתי להיכן הוא הולך, כבר קודם קבלתי עדכונים מהחוקר, ביום ששי הודעתי לו שאני רוצה להתגרש, הוא ביקש שנדבר לאחר הנסיעה לתאילנד ולא הסכמתי. בקשתי עו"ד והוא לא הסכים. הוא הסכים לש'. הבעל ביקש לסיים עכשיו ולא הסכים לחכות. המליצו לי על עו"ד ה', אני הלכתי לעו"ד ה', הבעל לא הסכים לשלם כי הוא לא רצה עו"ד, עו"ד ה' הנחה אותי במסמכים שצריך, אמר לי את העלויות, אך הבעל לא הסכים לתת לי שום מסמך, למפגש הגיע הבעל ונערך הסכם. לפני 12 שנה הבעל כתב לי לאחר הבגידה כי הוא משאיר לי את הבית, ואז עשינו כמעט אותה הסכמה. כן שהוא ישלם לי מזונות לכל החיים. תנאי ההסכם היו בהחלטה משותפת. עו"ד ה' המליץ לנו לקחת אקטואר, כי טען שהבעל עובד בחברת חשמל ויש לו הכנסות טובות, אך הבעל סרב. לא בקשתי מהבעל 6000 ש"ח מזונות ילדים. הבעל הסכים ל 4500 ש"ח, ועשינו מפגש נוסף, וקבלתי רגלים קרות, לא הסכתי להמשיך בהליך והבעל הסכים להוסיף לי, ואמר שיוסיף לי 500 ש"ח.

לאור השאלות שלא היו ממוקדות עד כה והתמשכות הליך השאלות, בית הדין הגביל את באת כוח התובע בהצגת 3 שאלות אחרונות, אף שהיא בקשה לשאול יותר.

וממשיכה להשיב הנתבעת לחקירת באת כוח התובע: לא איימתי עליו. הסיבה שהוא נתן לי מה שנתן לי בהסכם היתה כדי לזכות בחופש שלו וכל מה שעשה וגם בגלל שיש ילדים. אני מודעת לכל פרטי ההסכם (בית הדין לא הבין בדיוק שאלה זו וזה הובהר לצדדים בדיון). אף לאחר שנודע לי שהבעל בוגד הסכמתי לקנות בית חדש, כי לא היתה לי כוונה להתגרש.

טוענת באת כוח התובע: יש לנו הקלטה. ממרץ 2016. לאחר שהסכם כבר חתום. השיחה הנ"ל היא 4 חודשים פלוס לאחר הגט.

באת כוח התובע מתארת את מהות השיחה שבהקלטה. בית הדין לא אבה לשמוע את הקלטת בה לדברי באת כוח התובע הוא מאוים ע"י ר' וזה הגיע

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לקב"ט, משום שאף לטענת באת כוח התובע, לא נשמע שם שהאיום הוא בשל ההסכם, ויתכן והאיום של ר' על הבעל היה בשל הקשר האישי שלו עם אשתו.

הנתבע עצמו טוען: מבחינתי זה יום של לחיות או למות. אין לי כלום, וזה לא הגיוני. האישה איימה עלי שר' יחסל אותי. היא איימה שתפנה למקום העבודה שידברו עלי שיש לי רומן ותחסל אותי במקום העבודה. לכן הסכמתי להסכם זה. לא ידעו כמה הזכויות הכספיות שלי. אני היום עבד של הנתבעת.

מגיב בא כוח נתבעת: אבקש לשאול רק שאלה אחת את הבעל, שואל, והבעל משיב: אני חבר ועד בחברת חשמל עד היום. אני באמצע קדנציה ולא ניתן להוציא אותי כעת.

הבעל מצהיר כי בית הדין יוכל לראות חומר הקשור אליו מתיקי מזרחי.

עד כאן עיקרי טענות הצדדים ההדיות ועיקרי התנהלות הדיון.

למעשה, שני הצדדים מסכימים כי ניתן עתה לגשת לסיכומים טרם הכרעה.

ובכן, יוגשו סיכומי שני הצדדים. התובע יגיש סיכומיו בתוך 21 יום לאחר תום הפגרה, והנתבעת תגיש סיכומיה בתוך 21 יום נוספים.

לאחר קבלת החומרים, בית הדין ישקול מתן הכרעתו בתביעה.

עד כאן תיאור השתלשלות העניינים בתיק, מתוך האמור בהחלטות קודמות.

דיון והכרעה

בית הדין עיין בתביעה, ולא מצא בה עילה לביטול ההסכם שנחתם בין הצדדים ואושר בבית הדין. להלן נבאר הדברים.

לצדדים הסכם גירושין מיום י"ט באלול תשע"ה (3.9.15).

ביום כ"ה באלול תשע"ה (9.9.2015) ההסכם אושר בבית הדין בתוקף של פסק דין.

ביום ו' בכסלו תשע"ו (18.11.15) הצדדים התגרשו.

לטענת הנתבעת, הקרע שהוביל לגירושין נוצר בשל בגידת הבעל עם אישה זרה, ונראה שעניין זה היה ברקע גירושי הצדדים.

לתובע טענות כי ההסכם נחתם בגין איומי הנתבעת. לטענתו ההסכם לא הוגן וכדלהלן: בסעיף 8 א, לא אוזנו זכויות האישה, אף שהיא עובדת 23 שנה ויש לה זכויות נצברות. לטענתו, בסעיף 8 ב 1 האישה מקבלת מזכויות הבעל בעת הפרישה סך 300,000 ש"ח (עובד בחברת חשמל) והכספים יתקבלו עוד 17 שנה. עוד טוען כי בסעיף 8 ב 2 נאמר כי הנתבעת תקבל 5000 ש"ח לכל ימי חייה, הסך 5000 ש"ח ישולם בתחילה כמזונות ילד, ולטענתו זה סך גבוה למזונות. כן טוען באשר לסעיף 10 להסכם, כי הנכס שווה 2,500,000 ש"ח, אך התובע מעביר לאישה את כל הזכויות בנכס. כן נאמר בהסכם שהוא מסלק הלוואה, והוא נזקק לקחת הלוואה לבד לסלק את ההלוואה. עוד טוען כי בסעיף 10 ב 2, הבעל שילם לבד את החובה בבנק ובסעיף 10 ג, תכולת הדירה נשארה לאישה. לטענתו זה היה בית חדש עם תכולה חדשה.

ואלו תמצית טענות התובע באשר לאיומים שהופעלו עליו לשיטתו (מתוך המצוטט מעלה):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יום ששי, היא החליטה להתגרש, תמיד איימה עלי וקללה, כך חייתי, ביום שני אחר כך כבר היינו אצל עורך דין, היא אמרה שהיא קבעה עורך דין ושאבוא לשם, הגעתי לשם, גם עורך הדין הפעיל עלי לחץ, הרגשתי לחץ, אף הדיין שאל אתי אם אני מפוחד ואמרתי שלא. בשבת היא אמרה שאם לא אתן מה שהיא רוצה, היא תאיים עלי ותעשה לי את המוות בעבודה. היא רצתה בתחילה 6,000 ש"ח. עד היום מאיימים עלי, יש לר' תיק במשטרה, ומאיימים עלי. אין לי כלום היום. אפילו את הילדים היא לא מראה לי. הבת לא רוצה לראות אותי, זה בהשפעת האם. גם הבן מפוחד. ר' מקושר לעבריינים, ואני לא אדיש.

ברם, בית הדין לא מצא כל איום העשוי להוביל למסקנה כי התובע אוים על ידי התבעת, וכן לא מצא אסמכתא לכך כי התובע חתם על ההסכם בשל היותו מאוים.

באשר לכך, נזכיר האמור בהחלטת בית הדין מיום כ"ג בתמוז תשע"ז (17.7.17) באשר למסרונים שהוצגו על ידי התובע להוכחת היותו מאוים:

למעשה כל המסרונים הנ"ל הם כמה חודשים לאחר שהצדדים התגרשו וההסכם כבר נחתם. בית הדין העיר על כך לבאת כוח התובע, אך טוענת באת כוח התובע כי מכך לומדים איך ההסכם הגיע לעולם. לכוונתה, מוכח מכך שהאישה הורגלה באיומים.

בשלב זה בית הדין לא איפשר להציג עוד ביטויים לראיה שנאמרו על ידי האישה לאחר ההסכם, אשר לטענת באת כוח התובע נצפים כאיומים. בית הדין הבהיר כי לראיה, הוא יצפה כי יובאו ראיות לאיומים, אשר אירעו לפני חתימת ההסכם ובהכרח משויכים אליו.

בנוסף, נציג כמה נקודות לשלילת הטענה כי הבעל אוים על ידי הנתבעת טרם חתימת ההסכם וכי ההסכם נכרת שלא מרצונו החופשי:

א. ב"הואיל" שבפתח ההסכם, הצדדים מבקשים להסדיר ביניהם את כל העניינים, מזהירים כי תנאי ההסכם מהווים חיובים הדדיים זה כלפי זה "ושניהם מבקשים לקיים מתוך כבוד והגנה הדדיים", וכן מבקשים לאשר את ההסכם, כך שהצהרתם זו שוללת כל אפשרות כי ההסכם נערך מתוך לחץ או איום.

ב. בסעיף 11 ב כתוב שפרט לאמור בהסכם זה, אין לצדדים עוד תביעות, כך ששניהם הבינו שאין עוד פתח לביטול ההסכם הנ"ל.

ג. בסעיף ד שם נאמר שההסכם נעשה מרצונם הטוב והחופשי ולאחר ששקלו את מכלול השיקולים, כך שאין מקום לטענה כיום של התובע כי ההסכם הושג מתוך לחץ, בעת שהוא בעצמו הצהיר ההיפך מכך.

ד. אף בסעיף 11 ו שם נאמר שהם הבינו את ההסכם וחותמים עליו מרצונם הטוב והחופשי והבנתם המלאה, כך שאין מקום לטענה כיום של התובע כי ההסכם הושג מתוך לחץ, בעת שהוא בעצמו הצהיר ההיפך מכך.

ה. כתובת האישה היא בסך 550,000 ש"ח והיא ויתרה על הכתובה. כך שלא יהיה נכון לומר שרק הבעל ויתר בעת עריכת ההסכם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ו. הבעל המתין כשנה וחודשיים מעת אישור ההסכם ועד להגשת התביעה, ואף זה אינו משחק לטובתו בניסיון שלו לשכנע את בית הדין כי אכן נעשק ואוים בעת עריכת ההסכם. וראו עוד האמור להלן באשר לכך.

ז. למעשה ההסכם קיים, זכויות הבעל בדירה הועברו על שם האישה, הבעל משלם את המזונות, סילק את הלוואת המשכנתא, הרכב עבר לאישה והוטל עיקול כפי ההסכם, והבעל לא ביקש אז לעכב את ביצועו של ההסכם, כך שעצם קיום ההסכם על ידי התובע בעצמו, מוכיח כי הוא לא סבר עד הגשת התביעה כי ההסכם אינו תקף. וראו עוד האמור להלן באשר לכך.

ח. הצדדים היו אצל עורך הדין ה' לגיבוש ההסכם, ובאמצע ההליך אף שלח התובע לנתבעת מסרונים, לפני חתימת ההסכם, ובאחד מהם (מיום 30.8.15) כתב "עדיף לנו להתגרש ולגמור את זה יפה ובהבנה אחד כלפי השני [...]. אני אישית כבר לא יכול להישאר לאחר מה שקרה [...]", ואף כתב לה ביום זה "אני רוצה לבוא לקראתך ולסיים יפה", ואף המשיך בהתכתבות זו לנהל משא ומתן עם הנתבעת, בכתבו "אני חושב שעוד 500 ש"ח זה בסדר", ואף ביום י"ט באלול תשע"ה (3.9.15) לאחר אישור ההסכם, כתב הבעל: "אני רוצה לשלוח לך צרור ברכות לשנה החדשה, ומצטער שגרמתי לך סבל [...]. מאחל לך רק טוב", וביום ו' בכסלו תשע"ו (18.11.15) לאחר הגירושין, כתב: "מקווה [...]. ולא תשנאי אותי [...]. ותודה ענקית על כל השנים ביחד", כך שנראה שהתובע הבין שאין כל לקות בהסכם, לא לפני ההסכם ולא לאחריו, ואף לא לאחר הגט, לא הלין כלפי הנתבעת, ולא נראה כלל שההסכם נכפה עליו.

ט. בנוסף לכל האמור ולרווחא דמלתא נאמר, כי אף אם נניח שהנתבעת איימה על התובע שתלך לר', והוא עלול להיות מאוים בדרך זו או אחרת על ידי אותו ר', עדיין כל זה בגדר איום, וכבר ידוע דינו של הרמ"א (כשולחן ערוך חושן משפט סימן ר"ה סעיף ז') בשם יש אומרים (מהרי"ק) שאחד שמאיים על חברו, לא הוי כאונס וככפיה, משום "דעביד איניש דגזים ולא עביד", ואין באיום זה משום כפיה. ברם, לאור כל האמור לעיל ומה שיובא להן, שלא נמצאה ראייה הגורמת לנו להניח כי ההסכם נכרת בדרך של איומים, אין צורך להזדקק להנ"ל.

נוסח אישור הסכם הגירושין

בנוסף, בפרוטוקול הדיון לאישור ההסכם מיום כ"ה באלול תשע"ה (9.9.2015) (ע"י אב"ד הרכב זה) נאמר:

הופיעו הצדדים ובאי כוחם ומצהירים שברצונם להתגרש זה מזו ומציגים הסכם גירושין.

הצדדים מצהירים כי קראו את ההסכם בעיון רב, ידוע להם תוכנו ומבקשים מבית הדין לאשרו וליתן לו תוקף של פסק דין.

הצדדים הסכימו שהדיין הח"מ ידון בעניינם, ויתן תוקף של פסק דין להסכם המצורף, הצדדים מקבלים בקנין האמור בהסכם.

הבעל מתחייב לעזוב את המגורים המשותפים עד כשבוע לפני סידור הגט.

מבואר אם כן שהצדדים עדיין גרו תחת קורת גג אחת, והבעל התחייב לעזוב את הדירה טרם הגט. כך שבצירוף כל האמור בפרוטוקול זה, הבעל הלך לקראת הגירושין במודע, הסכים לכל האמור, ואף הצהיר כי הוא זה שיעזוב את דירת המגורים המשותפת.

כאמור, במסגרת החלטת בית הדין לאישור הסכם המצוטטת מעלה, נאמר:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הופיעו הצדדים ומצהירים שברצונם להתגרש זה מזו ומציגים הסכם גירושין.

הצדדים מצהירים כי קראו את ההסכם בעיון רב, ידוע להם תוכנו ומבקשים מבית הדין לאשרו וליתן לו תוקף של פסק דין.

נוסח זה מופיע בכל אישור הסכם בו לא התרשם בית הדין כי קיימת בעיה בשיפוט ובגמירות דעת או בחיסרון בהבנת הצדדים. כך שבית הדין (דיין יחיד, אב"ד הרכב זה) התרשם שהתובע הבין את משמעות ההסכם והסכים לו, וקשה לקבל כיום את טענתו כי לא הבין את ההסכם שעליה חתם או את משמעותו או שלא הסכים לו.

כאסמכתא לטענה זו, ראה גם פס"ד ביהמ"ש העליון בעניין ע"א 359/86, קוך נגד קוך, פד"י לט (3) 421, שם נאמר:

ספק בלבי אם לאחר קבלת אישור להסכם ממון בין בני זוג במעמד של שופט, דיין או עורך נישואין וכו', יכול בן זוג להישמע בטענה שכרת את ההסכם בניגוד להצהרתו, מרצונו הטוב והחופשי.

נוסיף, כי על פי התרשמות בית הדין מן התובע לאור הדיונים שהתקיימו, אין הוא נראה לבית הדין כאחד שלא מבין את משמעות ההליכים שמסביבו, ואדרבא, הוא נראה אדם פיקח המבין היטב את משמעות ההליכים המתנהלים. בכך נשללת טענת התובע האמורה בכתב התביעה שלו ובסיכומיו כי הוא לא היה מודע למשמעות ההסכם. וראו עוד האמור להלן באשר לכך.

להלן נצרף עוד נימוקים הלכתיים ומשפטיים לדחות טענות התובע העותר לביטול ההסכם.

לא הבין משמעות ההסכם

כאמור, בית הדין מתקשה לקבל את טענת התובע בסיכומיו ובכתב התביעה שלו (סעיף 28) כי הוא "לא היה מודע למשמעות ההסכם", וכאן גדולה התמיהה – וכי אדם חותם על מסמך כה משמעותי מתוך הנחה כי הוא סומך על הצד השני, זה שמתגרש ממנו?

וכבר ידועה ההלכה שלא נאמן אדם בטענתו שלא הבין על מה חתם או שלא הבין את משמעות הדברים הכתובים או לא דקדק בהם די הצורך. ועיין שולחן ערוך חושן משפט סימן ס"א סעיף י"ג שפסק:

"מי שטוען על כתובת אשתו שהיה עם הארץ ולא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים, אין שומעין לו"

פסק זה יסודו בתשובת הרשב"א (חלק א' סימן תרכ"ט, והובאה בבית יוסף אבן העזר סוף סימן ס"ו), שכתב:

"כתוב בתשובת הרשב"א סימן תרכ"ט, על עם הארץ שבא לגרש את אשתו ואמרו לו ב"ד שיפרע לה כתובתה ואמר שלא הבין כשקרא החזן הכתובה ולא הבין התנאים, ושאלו את פי הרב רבי מאיר והשיב דשומעין לו, והוא אומר דאין שומעין לו, דחזקה שהעידו עדים בעל פה ועל פיו חתמו בו, ואם אין אתה אומר כן לא הנחת חיוב לעם הארץ ולא על הנשים שכולם יטענו כן, ואין אלו אלא דברי תימה, אבל מה אעשה שכבר הורה זקן ויושב בישיבה חכם עם איש שיבה"

וכתב על כך הבית יוסף עצמו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ואיני יודע למה נחבא אל הכלים, משום דחזא גברא, כיון דתיובתא לא חזא, ולענין הלכה נראה לי כדברי הרשב"א משום דאם לא כן לא שבקת חיי, דכל עמי הארץ יאמרו כן"

ועיין ש"ך שם.

הלכך גם בנידון שלפנינו אין מקום לקבל טענה זו שלא הבין התובע את משמעות ההסכם (וכל שכן בנידון דידן שאף חתם על ההסכם, כמובא בכנסת הגדולה אבן העזר הגהות בית יוסף סימן ס"ו ס"ק ל"ט בשם שו"ת מהר"ב אשכנזי סימן כ"ה, ושולחן ערוך חושן משפט סימן מ"ה סעיף ג').

ועיין אף האמור בפסק דין בית הדין הרבני בת"א (תיק מס' 1-21-2723 מאת הדיינים הרב שיינפלד, הרב דומב והרב ריגר), שם נאמר:

החוק הסמיך את בית הדין ואת בית המשפט לאשר הסכמי ממון לפני הנישואין, במהלכן או במסגרת גירושין. עוד הסמיך החוק 'נוטריון' ו'רושם נישואין' לאשר הסכם ממון לפני הנישואין. אין החוק דורש שיהיו עוד שני עדים במעמד האישור, שיוכלו להעיד שהנוטריון או רושם הנישואין פעלו כנדרש על פי החוק. אם ניתן יהיה להכחיש את מעמד האישור, אזי מרוקנים את החוק מתוכנו. כי איזה ערך יש לאישור כזה שכל צד יוכל להכחיש ולטעון כנגדו שהוא כלל לא היה במעמד האישור?

לא לחינם נבחרו דווקא שני גורמים אלה לאשר את ההסכם מלבד הערכאות השיפוטיות. המעמד החוקי המועדף שיש לנוטריון על פני שאר עורכי הדין, והמעמד החוקי המועדף שיש לרושם הנישואין (שהוא בדרך כלל גם רב העיר) על פני כל רב אחר, מקנה להם את האמינות הנדרשת על פי החוק, וחזקה שפעולותיהם יעשו בהתאם לנדרש בחוק.

ואכן, הסיקו בפסק דין בית דין נתניה כי מדבריהם נלמד בקל וחומר לנדון בו האישור והתוקף ניתנו על ידי ערכאה שיפוטית האמונה על חקירת ובידיקת רצונם, הבנתם ושיקול דעתם של הצדדים המגישים לפנייה בקשות לאישור הסכמים, באופן שאין לנו מנוס אלא לקבוע שהתובע היה כשיר והבין היטב, כמצוין בגוף פסק הדין המאשר את ההסכם, על מה חתם במועד חתימתו על ההסכם ואישורו.

הסכם לא סימטרי

אכן יתכן שההסכם אינו סימטרי. התובע ויתר על מחצית הדירה ואף התחייב לשלם לאישה 5,000 ש"ח לחודש לכל ימי חייה, ולמרות שאף שהנתבעת ויתרה על כתובתה, עדיין ההסכם נראה כאינו מאוזן. ברם, אין בכך כדי לבטל את ההסכם עליו חתמו הצדדים בדעת צלולה כשהם יודעים היטב לקראת מה הם הולכים. יתכן והיתה סיבה לויתורי התובע, כגון רצונו לפצות את האישה על הטענה שעמדה ברקע על בגידתו עם אישה זרה במהלך הנישואין או כל סיבה אחרת.

העמדה העקרונית של בית הדין היא כי אף שהסכם כזה או אחר אינו "סימטרי" ולעתים נראה כאינו שוויוני, אל לנו להתערב בהסכמת הצדדים שהביאה להסכם, משום שלעתים, שיקולים כאלו או אחרים מביאים אדם לסבור כי בנסיבות המצב שלפניו, ההסכם הזה כדאי לו, ולא אנו נטיל "וטו" על הסכמת צד להסכם, הסכמה שהיתה כדאית לו בעת עריכתו, אף שכיום הוא מלין על כך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וראה האמור בתמ"ש 23200/96 באשר להתערבות ערכאה שיפוטית בהסכם שנערך על ידי

שני צדדים:

יש לא אחת, שבן זוג, כדי לקדם גירושין או שלום בית, מסכים לתנאים שהם מבחינה אובייקטיבית גרועים, אך מחישים את שלום הבית או הגירושין. שיקולי כדאיות של בן הזוג, אינם עילה להתערבות בית המשפט בהסכמים שנכרתו בין בני זוג ואושרו כדין.

אף אם נניח כי היו בהסכם זה תנאים הנראים בלתי סבירים, עדיין אין בכך כדי לבטל הסכם שנחתם על ידי שני צדדים. הסברא היא שיתכן וכדי לסיים את הסכסוך, צד אחד מוכן אף לויתורים מופלגים. סברא זו מופיעה גם בפסקי דין אזרחים, וראה בענין זה מה שנכתב בע"א 537/82 (ברק נ' ברק פד"י לח(4), 626):

הצדדים להתקשרות הם הדואגים לענייניהם וכו', אפשר שצד זה, המתקשר בחוזה, מודע לכך כי ההישגים הם בעיקר לזולתו, ובכל זאת, מטעמים הרצויים לו, הוא מתקשר באותו הסכם. אל לו לבית המשפט להתערב בכגון דא וכו'.

סברא זו מתאימה ונכונה במקרים רבים, וכל שכן במקרה דנן, בו עלתה טענה לבגידת הבעל. ועיין פסק דינו של הגר"א שינפלד שליט"א, שורת הדין ט"ו.

דחיית התביעה בהעדר עילה להתדיינות נוספת

למעשה, בית הדין הופך בתביעה מצד לצד ומעבר לעבר, ולא מוצא בה אף טענה אחת המצדיקה המשך ההתדיינות המשפטית בה.

כידוע, נדרשת ראיה משמעותית לביטול הסכם שנחתם בין צדדים וקיבל תוקף של פסק דין. וראה בעניין זה פסק דין בית הדין הרבני טבריה, (תיק 814807/3), שם כתבו בעניין דומה:

ביחס לטענה שבעת החתימה על ההסכם הבעל היה מאושפז ייאמר כדלהלן: מאחר שבפנינו הסכם גירושין בר תוקף עם פסק דין המאשרו, נטל הראיה להעדר כשירות הבעל בעת חתימת ההסכם מוטלת עליו. מהתיקונים שהבעל ביקש לבצע בכתב ידו בגוף ההסכם במועד חתימת ההסכם נראה שבאותה עת הבעל היה כשיר וידע לעמוד על זכויותיו.

וראה אף התבטאות דומה מאת שופט בית המשפט לענייני משפחה כפר סבא, תמ"ש

3351/07, שם נכתב:

אלא שבנדון, מצאתי כי התובע לא עמד בנטל הראיה הכבד המוטל על שכמו להוכיח פגמים חמורים שכאלו בכריתתו של הסכם הגירושין, הכול כפי שיפורט בהמשך הדברים.

כך שכל עוד התובע לא הוכיח את טענתו שטרם חתימת ההסכם היה נתון תחת איומים ולחצים אחרים, ולכן היה אנוס לחתום על ההסכם, ההנחה הבסיסית היא כי הסכם נכרת כדין.

חתימת ההסכם מתוך לחץ או איום

באשר לטענת התובע כי הוא חתם על ההסכם מתוך לחץ ואיום של הנתבעת, כטענתו (והיא לטענתו כ"תליהו ויהיב", שלא חל, כנטען בסיכומיו), בית הדין אינו יכול לקבל טענה זו. ראשית,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבחינה עובדתית, בית הדין דוחה טענה זו מכל וכל, כמפורט לעיל, שהרי לא הובאה שום ראיה המאששת טענה זו.

בנוסף, מהפן ההלכתי, מצאנו בפוסקים שאין מקום לטענה כי הסכם הגירושין נערך תחת לחץ על ימי מי מהצדדים, ואין בטענה זו כדי לפגוע בתוקפו של ההסכם, כל עוד לא מסר הצד הנלחץ מודעה או אמירה בעת חתימת ההסכם שהוא נלחץ או הוכרח לחתום על הסכם זה. אציגה בזאת מקורות אחדים לקביעה זו:

בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט"ז סימן נ"ג) דן בענין בעל שהעביר לאשתו בהסכם גירושין כל זכויות או תגמולים שיבואו בגין בנם המנוח. בהסכם הגירושין בסעיף ה' היה כתוב:

"כל זכויות או תשלומים או תגמולין שיבואו בגין הבן המנוח יעברו לזכות האישה", ונשאל האם רשאי הבעל לאחר מכן לחזור מהסכמתו."

והסיק שם שאינו יכול לחזור בו, אף אם יטען שחתם באונס, משום שרצה באותה עת את הסכמת אשתו לגירושין, ותמורת סעיף זה ניאיתה להתגרש. והוסיף בתשובתו כי המערער הצהיר וחתם בחתימת ידו על כתב הבקשה לזירוז הגירושין, ושם כתב כי חתם על ההסכם מרצונו הטוב, ואם כן שוב איננו נאמן לטעון שנלחץ בזמנו להסכים לכך.

והוסיף עוד שאפילו אם אכן הסכים לכך מפני שלא היתה לו ברירה ורצה שהאישה תקבל את הגט, הא בכהאי גוונא שהוא "אנוס מחמת עצמו" לא נקרא אנוס, כדנפסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן ר"ה סעיף י"ב) שבאנוס דאתי ליה מנפשיה כגון מי שמוכר מפני שהוא דחוק למצות לא הוי אונסא, וזביניה זביני.

לענין זה נזקק בשו"ת ציץ אליעזר גם במקום אחר (חלק י"ב סימן ע"ד). באותה תשובה דן בעניין זוג שהתגרש, וכדי שתתרצה האישה לקבל את הגט הסכים בעלה להתחייב לשלם עבור הילד המשותף סכום מזונות גבוה יותר ממה שרגילים לחייב, וזמן מה אחרי הגירושין, רצה הבעל לפטור את עצמו מחיובו הגבוה במזונות ולשלם פחות, בטענה שהוכרח להתחייב כפי שהתחייב אז מפני שללא התחייבות זו אשתו לא הסכימה לקבל גט פיטורין, וקשה לו כעת לשלם סכום גבוה כזה. הציץ אליעזר כתב:

"הנה אין כל מקום למבוקשו זאת של הבעל, היות ובזמנו סודר ההסכם לפני בית הדין שדן בדבר ומתוך הסכמה מפורשת שלו. לא מסר שום מודעה על כך, וגם לא הביע שום גילוי דעת בעל פה שמתוך אונס הוא מסכים לזה. ואם חשב בלב על כך הרי זה בבחינה של דברים שבלב שאינם דברים, והסכום שהסכים אליו איננו מוגזם כל כך עד שיהא מקום להרהר אולי הוה כאומדנא דמוכח שלא הסכים מרצון על כך"

ועוד הוסיף:

"ועל הטענה שהיה אנוס, מלבד שכבר הזכרנו שלא היה כן, יש להוסיף שאפילו לו נניח שהסכים לכך מתוך הכרח, הא הרי זה אז רק אונסיה דנפשיה ולא מיקרי אונס, וכל משא ומתן וכל הסכם ופשר בין צדדים מריבים לא תמיד בא הדבר מתוך הסכמה ורצון של ממש משני הצדדים גם יחד, אלא פעמים שאחד הצדדים מתוך הכרח ומתוך רצון לגמור את העניין מסכים לדרישותיו של השני. וכדי שעל ידי כך ישיג מתוך זה מה שחשוב לו ביותר להשיג לפי צרכתו (יעויין בבבא בתרא דף מ"ח, וכן בערוך השולחן אבן העזר סימן קל"ד סעיף כ"ב), ולכן אונס כזה לא מיקרי אונס"

ועוד כתב (ודבריו מתאימים לנדון דידן):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"יתר על כן, אפילו אי לו בנידוננו היה כן מיקרי זה אונס, הא גם כן אין זה כאונס של תלוהו ויהיב, אלא כאונס של תלוהו וזבין, כי על ידי הסכמתו - ההכרחי הזה קיבל מה שרצה ורדף לקבל תמורת זה ואשר היה מוכח בעליל שהיתה זאת התמורה שקיבל עבור כך שוה לו ביותר מזה, והוא לזכות להיות על ידי כך בן חורין מזאת האישה וליפטר מכל חיוביו כלפיה שחלו עליו כל עוד היתה אשתו, וגם לרבות, ואולי זאת בעיקר להיות על ידי כך בן חורין לישא האישה שחפץ בה, וד"ל. (יעויין בפתי תשובה אבן העזר שם ס"ק י"א וס"ק י"ז עיין שם). ויתכן על כן שאין זה אפילו בגדר של תלוהו וזבין, אלא הוא זה נתינת תמורה עבור ההסכמה של האישה לקבל את הגט פיטורין ולעשותו על ידי כך בן חורין, והיא הסכימה לכך על ידי ההתחייבות היותר גדולה מהרגיל למזונות הבן אשר זה יביא לה יותר הקלה בטיפולו בו ובכלכלתה אותו, וכיוצא בזה"

הלכך הסיק ביחס לנידון דידיה:

"על כן אין כל מקום להיענות למבוקשו של הבעל כעת להוריד ולהפחית גובה סכום התחייבותו במזונות בנו"

הרי שאף בפן ההלכתי אין מקום לביטול ההסכם מחמת טענת התובע שהסכם נערך מתוך לחץ ואונס שהפעילה הנתבעת כנגדו.

ידוע כי לעניין ביטול הסכם בטענת אונס, יש חילוק בין מכר למתנה. במכר לא די בטענה סתמית של "אונס" אלא צריך עדים שמסר בפניהם מודעא והם אף יודעים מהאונס. ורק במתנה די להוכיח שהיה אונס.

הסכם בין צדדים המצריך לעיתים להתפשר, דינו כמכר, כמו שפסק השולחן ערוך (חושן משפט סימן ר"ה סעיף ג'): "פשרה דינה כמכר ומחילה דינה כמתנה". וטעם הדבר, שהרי כל צד קיבל ונתן על פי שיקול דעתו, ולכן לא תתקבל טענה סתמית של אונס לבטלו אלא אם כן נמסרה מודעא על ידי אחד הצדדים שהוא אונס. אף הסכם שאחד הצדדים וויתר בו יותר מחברו, ויש בו וויתורים מפליגים, לא נחשב כמתנה אלא כמכר, הואיל וכאמור אנו מניחים שכל צד שקל את מכלול הנתונים והגיע למסקנה שבאותה שעה הסכם זה כדאי הוא לו.

לכאורה היה מקום להביא כאן את האמור בסוגיה ביבמות דף קו שהאישה שהבטיחה ליבם תשלום עבור חליצה יכולה לומר לו "משטה הייתי בך" מכיוון שהיא היתה אנוסה, אולם כבר דנו בכך בספר עטרת דבורה סימן צ"ו (עמוד 692), שכאשר הסכם גירושין נחתם בבית הדין וניתן לו תוקף של פסק דין, אין מקום לטענת "משטה הייתי בך", (עיין שם בעמוד 695).

הצדדים פעלו על פי ההסכם

כאמור וכמפורט לעיל, הצדדים כבר פעלו על פי ההסכם והחלו בביצועו, טרם הגשת תביעת התובע לביטול ההסכם. רק לאחר כשנה וחודשיים מעת עריכת ההסכם, הגיש התובע את תביעתו לביטול ההסכם. בית הדין סבור כי לאחר שהצדדים פעלו על פי ההסכם עד להגשת התביעה, והסתמכו עליו, אין כבר מקום לביטולו, שהרי התובע עצמו הבין וסבר עד הגשת התביעה כי אין כל פגם בהסכם.

וראה בעניין זה גם את דברי חברי בית הדין הגדול (תיק מספר 872361/3) אשר נזקקו לתביעה שכזו, ודחו את התביעה, כדלהלן:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בני הזוג הגיעו בהסכמה לשעריו של בית הדין וביקשו לאשר את ההסכם. לאחר שזה אושר פתחו תיק משותף לסידור גט, שבוצע כמה ימים לאחר מכן. לאחר הגירושין העביר הבעל את החובות על שמו כמוסכם, הילדים עברו למשמורת האם כמוסכם, והדירה נרשמה על שמו של הבעל כפי שהוסכם.

רק לאחר כשלושה חודשים פנתה האישה לבית הדין וביקשה את ביטול ההסכם. כפי שאמרנו, נראה כי יש לבחון את חובת תום הלב בהתבסס על חלקי ההסכם שקוימו מחד גיסא ועל השתתותה של האישה ביחס לפרק הזמן שנדרש לקיום ההסכם מאידך גיסא. ומאחר וכן, יש לקבוע כי אין מקום לביטול ההסכם.

וראו אף האמור בהקשר זה אף בהחלטת בית המשפט לענייני משפחה כפר סבא בתיק תמ"ש 028977/02 ותמ"ש 028978/02 באשר לתביעה לביטול הסכם לאחר שהצדדים כבר פעלו לפיו.

אף בנידון דנן, אין מקום להגשת תביעה לביטול ההסכם, לאחר שהצדדים כבר פעלו על פיו.

יש לצמצם מאוד את ההחלטות לביטול הסכמים

העמדה העקרונית של בית הדין היא שיש לצמצם מאד את ההחלטות לביטול הסכמים, כאשר חדשות לבקרים מוגשות תביעות לביטול הסכמים, תביעות שבדרך כלל אין בהם ממש, אלא שהצד שרוצה להרוויח עוד או שמצא עילה לחזור בו מההסכם עליו חתם, אולי מפני שהבחין בחוסר כדאיות, "מנסה את מזלו" בתביעה לביטול ההסכם – אולי יצליח לו, ופונה לבתי הדין ובתי המשפט, ואל למערכת המשפטית לתת יד למהלכים אלו.

ונזכיר לדוגמה אף האמור בפסק דין בית המשפט לענייני משפחה כפר סבא בתיק תמ"ש 028977/02 ותמ"ש 028978/02 באשר לכך:

יש להגביל התערבות בית משפט בהסכמים – ראה חוות דעתה של נציבת תלונות הציבור על השופטים, לשעבר, השופטת שטרסברג-כהן, מיום 13.12.05, בענין אישור הסכם יחסי ממון.

[...]

ביהמ"ש אינו אמור לשמש אפוטרופוס לאנשים בגירים ולהחלטותיהם, אשר היו צריכים לשקול את שיקוליהם ולבדוק את יכולותיהם הכלכליות טרם כניסתם להתחייבות. ביהמ"ש לא ישחררם מהתחייבות לא כדאית בדיעבד, שהרי טעות בכדאיות עסקה אינה עילה לביטול הסכם. שאם לא כן, ייטען שבית משפט נקט בגישה פטרנליסטית. משקיבלה האישה החלטה לחתום על ההסכם ומשהתרשמתי כי התובעת חתמה על ההסכם מרצונה החופשי, יש לכבד הסכם זה.

[...]

מדיניות שיפוטית ראויה תומכת בכיבוד הסכמים שנערכו בין צדדים, על אחת כמה וכמה שנערכו בכתב וביתר שאת משאושרו וקיבלו תוקף של פסק דין על ידי בית משפט לאחר שבית משפט השתכנע בהבנתם, הסכמתם ורצונם של הצדדים. אם לא נלך בדרך זו, תיגרם בוקה ומבולקה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואנדרלמוסיה. היציבות המשפטית תיפגם, צדדים שעורכים הסכמים ומשיגים הישגים לא יוכלו להיות בטוחים שההישגים יעמדו בעינם – לא יוכלו להתנהל על פי ההסכם.

עד כאן מתוך פסק הדין הנ"ל.

אף בנידון דנן נוכל לקבוע כנ"ל, כי המדיניות הברורה של מערכת המשפט בכלל היא שלא לבטל הסכמים, אלא אם הוכח מעבר לכל ספק כי נפל פגם חמור בכריתת ההסכם.

בהזדמנות זו, בית הדין קורא לצדדים בהסכם שלא להיחפז בהגשת תביעות לביטול הסכמים שנחתמו ביניהם, בקשות אשר לעיתים מוגשות שלא בתום לב ובחלקן הגדול נדחות, ומכבידות לחינם על המערכת המשפטית כולה.

מסקנה

לאור כל המפורט, בית הדין דוחה את התביעה לביטול הסכם הגירושין שבין הצדדים מיום י"ט באלול תשע"ה (3.9.15) שאושר בבית הדין ביום כ"ה באלול תשע"ה (9.9.2015), והסכם זה הינו בתוקפו.

הוצאות משפט

נזכיר, בהחלטת בית הדין מיום י"ט באייר תשע"ז (15.5.17) נאמר בין השאר:

ובכן, בית הדין לא מצא עדיין עילה המצדיקה ביטול הסכם הגירושין וכו'.

בית הדין שיתף את התובע ובאת כוחו בתחושות אלו, והבהיר להם כי אם בכל זאת הם יבקשו לקיים דיון הוכחות, בית הדין יסכים לכך, אך במידה ויתברר כי התביעה אינה מבוססת, בית הדין ישקול פסיקת הוצאות משפט. התובע ובאת כוחו הבינו, ומבקשים להמשיך את ההליך ולקבוע דין הוכחות בתיק.

לאור האמור, ייקבע מועד דיון הוכחות בתיק.

ואכן, התביעה התבררה כחסרת בסיס, ולאור ההתראה הנ"ל, בית הדין מחליט לחייב את התובע בהוצאות משפט ריאליות לטובת הנתבעת ולטובת אוצר המדינה. ברם, בשל ההתחייבויות שלקח על עצמו התובע במסגרת הסכם הגירושין, לאחר הפעלת שיקול הדעת ולפנים משורת הדין, בית הדין מחליט בשלב זה להקפיא את החלטתו הנ"ל, ולחייב את התובע בסך 1,000 ש"ח בלבד כהוצאות משפט לנתבעת ואי פסיקת הוצאות לטובת אוצר המדינה, וזאת כל עוד ההליך ייפסק כאן, והנתבע לא ימשיך לגרום הוצאות נוספות לנתבעת בהמשך ההליך.

סך ההוצאות הנ"ל ישולם לנתבעת בתוך 21 יום.

בית הדין יהיה רשאי לחדש את החלטתו זו לפסיקת הוצאות משפט ריאליות, בכל שלב שימצא לנכון לנהוג כן.

(-) יצחק אושינסקי, אב"ד

אני מצטרף למסקנות חבריי אך ברצוני להתייחס לשתי טענות שהעלה התובע.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפנינו תביעה לביטול הסכם גירושין, משום שלטענת התובע ההסכם אינו סימטרי. לטענתו, הסיבה שחתם על הסכם כה מוטה לטובת האישה ושאינו סימטרי בעליל, היא משום שהאישה איימה עליו שתפעיל נגדו אנשים אלימים, אם לא יסכים לחתום על ההסכם.

יש לציין כי לא היתה כל מסירת מודעה של הבעל כנגד ההסכם המתגבש. נהפוך הוא, הנתבעת הציגה מסרונים המראים כי הבעל היה מרוצה מההסכם מרוצה מההליך ואף מתנצל אם פגע בה.

התביעה לביטול ההסכם הוגשה יותר משנה מאז שההסכם אושר ונכנס לתוקפו. התביעה הוגשה לאחר שחלקים רבים מהסכם כבר בוצעו הלכה למעשה.

ההוכחות שהציג התובע בדבר איומים של האישה כנגדו שבגללם לטענתו הוא הסכים להסכם זה, היו רישומים של שיחות ומסרונים שהתבצעו זמן רב לאחר חתימת ההסכם.

מודעה לביטול מכר או מתנה

לפני שנדון אם איומים נחשבים לאונס, נקדים ונאמר שביטול הסכם בטענה שנחתם באונס, יהיה תלוי במידה רבה בהגדרת אותו הסכם, האם הוא מוגדר כ"מכר" או כ"מתנה" וכפי שיתבאר בסמוך. דהנה בסוגיא בבבא בתרא (דף מ' סוף עמוד א') נאמר:

אמרי נהרדעי, כל מודעה (מ:) דלא כתיב בה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא, לאו מודעה היא, מודעה דמאי? אי דגיטא ודמתנתא - גלויי מילתא בעלמא היא? ואי דזביני - והאמר רבא לא כתבינן מודעה אזביני? לעולם דזביני, מודי רבא היכא דאניס, וכמעשה דפרדיסא, דההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לתלת שנין, בתר דאכלה תלת שני חזקה, אמר אי מזבנת לי - מוטב, ואי לא - כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי - כהאי גוונא כתבינן מודעה!

"מודעה" היא גילוי דעת מוקדם שמוסר האדם בפני עדים, בו הוא מודיע להם שהסכם שהוא עתיד לכוון נעשה בלא גמירות דעת ולא תהיה לו משמעות מחייבת. רבא אמר שכלל לא כותבים מודעה על מקח, שאין אדם יכול להודיע שהסכם הדדי בין שני אנשים שעתיד להיחתם אינו תקף, אמנם למסקנה אם האדם טוען שהוא אנוס בכריתת ההסכם, ומוסר לפני כריתת ההסכם מודעה בפני עדים שאין כוונתו להתחייב בהסכם זה, והעדים יודעים שהאונס שהאדם מתלונן עליו אכן קיים, מועילה מסירת המודעה והעדים כותבים לו שטר מודעה וההסכם העתידי אינו בר תוקף.

הגמרא מביאה דוגמא לאדם שנאלץ למכור שדהו, מדובר בראובן שלווה כסף מחברו, ונתן לו את הפרדס כמשכון עבור ההלוואה, המלווה השתמש כמה שנים בקרקע, ועל פי ההלכה מי שמשתמש שלש שנים בקרקע כבעלים וטוען שקנה את הקרקע אלא שאבד לו השטר, מקבלים טענתו. אותו המלווה שחמד את הקרקע, דרש מראובן שימכור לו את הקרקע, ואם יסרב, יטען בשקר שהוא קנה ממנו את הקרקע בעבר, וטענתו תתקבל, שהרי החזיק שלש שנים. באופן זה תועיל מסירת מודעה, שיספר המוכר לעדים על האיום שמאלץ אותו למכור, והם יכתבו לו זאת, ולאחר מכן יוכל המוכר לבטל את הקניין.

וכך גם פסק השולחן ערוך בחושן משפט סימן רה' סעיף א':

מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח, אפילו תלוהו עד שמכרו, ממכרו ממכר בין במטלטלים בין בקרקע [...] לפיכך אם מסר מודעה קודם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שימכור, ואמר לשני עדים דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שדה פלוני לפלוני מפני אונס, הרי המכר בטל [...] וצריכים העדים לידע שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אנוס ודאי, לא שיסמכו על פיו, וכל מודעא שאין כתוב בה "אנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס היה" - אינה מודעא.

עוד מבואר בסוגיא שאם הקניין העתידי הוא מתנה, אין העדים צריכים לוודא שבאמת האדם אנוס במתנה שהרי אין מדובר בהסכם הדדי, אלא במתנה חד צדדית שהאדם נותן מרצונו הטוב, וכל שהוא מודיע שאינו נותן מרצונו הטוב, די בכך לבטל המתנה. כמו שהסביר הרשב"ם שם שאם באמת הוא רוצה לתת המתנה מדעתו, למה לו למסור מודעא? ואם אינו רוצה לתת המתנה, למה הוא נותן? אלא ודאי שבאמת הוא אנוס במתנה זו.

ובשולחן ערוך חושן משפט סימן רמ"ב סעיף א' כתב:

הנותן מתנה מחמת אונס שאנסוהו ליתן, אינה מתנה, ואפילו קיבל עליו אחריות נכסים בשטר, ואפילו אם אינו מוסר מודעא, אי ידעינן באונס אינה מתנה. לפיכך המוסר מודעא על המתנה, כתבינן ליה אף על גב דלא ידעינן באונסיה, שהרי אפילו היתה המודעא שקר כיון שגילה בדעתו שאינו חפץ במתנה הרי היא בטלה.

האם פשרה דינה כמכר או כמתנה

עמדנו על ההבדל בין מכר, שהוא הסכם דו צדדי, בו כל אחד נוטל ונותן, שבהסכם מסוג זה הרף לביטול ההסכם בטענת אונס הוא גבוה, ונדרשת גם מסירת מודעא וגם ידיעת האונס, לבין מתנה שהיא נתינה חד צדדית, בה יכול הנותן לבטלה ביתר קלות בטענת אונס.

עתה עלינו לדון מה דינה של פשרה. הנה כתב הבית יוסף בסימן ר"ה וזה לשונו:

ולעניין פשרה ומחילה כתב הרמב"ם בפרק עשירי מהלכות מכירה (הלכה ג') דפשרה דינה כמכר ומחילה דינה כמתנה, וטעם המחילה פשוט, דמה לי נותן לו עכשיו ומה לי מוחל מה שהוא חייב לו? ופשרה דמיא למכר, לפי שהתובע ירא שמא יפסיד כל תביעתו בדין, ולכן הוא מתפייס ליטול קצת בפשרה, וכן הנתבע ירא שמא יחייבנו לשלם כל מה שתובע ממנו ולכן מתפייס לשלם מקצתו בפשרה, והיינו מכר ממש, שהוא מוכר לחברו כל זכות שיש לו בתביעה זו בסך שמתפשרים ביניהם, והלכך אם אנסו עד שנתפשר עמו פשרתו פשרה, אלא אם כן מסר מודעא, ואם לא כתבו במודעא אנן סהדי ידעינן באונסיה, אין מודעא זו כלום, אבל אם אנסו עד שמחל לו, אם יש עדים שיודעים באונסו, אף על פי שלא מסר מודעא וכן אם מסר מודעא ולא ידעו עדים באונסו אין מחילתו מחילה.

מבואר בבית יוסף, שכאשר יש תביעות הדדיות בין אחד לרעהו ובעקבותיהם ישנם ויתורים זה כנגד זה, הרי שכל אחד בויתוריו קונה את חרותו בכך, שעל ידי ויתורו הוא זוכה בתביעה של רעהו כנגדו ובכך שוויתר הוא לא יתבע אותו ועל כן הוויתור הוא כתמורה לכך והרי זה כמכר ולא כמתנה.

והקשה הב"ח בסימן ר"ה שהבית יוסף כאן סתר דבריו שכתב במקום אחר, שהרי כתב בסימן י"ב וזה לשונו:

וכתב עוד (הרשב"א חלק ג' סימן ק"ב) שאלת ראובן הפחיד את שמעון בעדים שאם לא ייתן לו ממון שהיו דנים עליו ואין לו בו זכות כפי הדין ימסור אותו, ונכנס אחד ביניהם ועשה פשרה בקניין וביטול מודעא. תשובה. הדין עם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שמעון לפי שאנוס היה דהוה ליה כתליוהו ויהיב (כבא בתרא מח.) והקניין וביטול מודעא הכל היה מחמת אונסו.

והקשה הב"ח שבסימן ר"ה מבואר שפשרה כמוה כמכר ואם כן כדי לבטל צריך שימסור מודעא כדת וכדין, ואילו בסימן י"ב מבואר בבית יוסף שפשרה שעשו, אף אם לא עשה מודעא, אך אם ידוע שהיה אנוס הפשרה בטלה, כדין מתנה באונס.

על זה תירץ הב"ח בסימן ר"ה וזה לשונו:

כתב הרמב"ם (פרק י' מהלכות מכירה הלכה ג') דפשרה דינה כמכירה ומחילה דינה כמתנה. ומיהו דוקא באחד שיש לו דין על חברו ואינו יודע אם יהא זוכה בדין אם לאו, והוה ליה כאילו מוכר כל אחד לחברו כל זכות שיש לו בתביעה זו בסך שמתפשרים ביניהם, אבל אם ראובן תובע משמעון תביעה שידוע שאינו זוכה בה בדין והפחידו שאם לא ייתן לו אותן מעות שילשין אותו למלך, ועשו פשרה ביניהם בקניין וביטול מודעא, פשרה כזו הו"ל כתליוהו ויהיב והקניין וביטול המודעא הכל היה מחמת אונס, וחייב להחזיר לו מה שנתן לו על פי פשרה זו, וכן כתב בית יוסף על שם הרשב"א בסוף סימן זה מחודשים סעיף ח'.

יסוד גדול ייסד הב"ח בגדרי פשרות. אימתי פשרה נחשבת למכר ולקניין? - רק כאשר לכל אחד יש תביעה כנגד רעהו, וכל אחד מעוניין להיפטר מהתביעה שמולו, מכיוון שאינו יודע אם יזכה בתביעה זו או אם יפסיד יותר, ולכן מוכן לשלם ולוותר מזכויותיו כדי לסלק מעליו סיכון זה. נמצא שבמה שהתחייב יותר מהראוי או ויותר לחברו מה שלא היה ראוי לוותר, קנה בזה פדות נפשו ומטעם זה דומה הפשרה למכר.

מה שאין כן במקרה ובו אין תביעות הדדיות, אלא האחד מאיים על חברו שאם לא יתחייב לו סכום מסוים או יוותר לו על סכום מסוים שהוא חייב לו, הוא יתבע אותו תביעות בחינם. כאן ודאי שהאיום הוא שלא כדין, ונמצא שמה שוויתר או התחייב לא קיבל תמורה אמיתית אלא סילק מעצמו איום שאינו מוצדק, ובאופן זה הפשרה אינה אלא מתנה בעלמא וכל גילוי דעת על אונסו מועילה בכדי לבטלה.

כן כתב גם הקצות החושן בסימן ר"ה ס"ק ב' וזה לשונו:

פשרה דינה כמכר. והא דכתב בשולחן ערוך (סימן י"ב סעיף י"א) דאם הפחידו יכול לחזור בו עיין שם, משום דהכא מיירי בדין מסופק שאינו יודע להיכן נוטה, או בדבר שיש בו הכחשה ועסק שבועה ביניהם והוה ליה תורת פשרה, אבל התם מיירי שהיה הדין ברור בלי שום ספק ואינו בתורת פשרה כלל ומשום הכי הוה ליה אונס גמור.

וכן כתב המהר"ם מלובלין בסימן כ"ג וזה לשונו:

תשובה. נראה לענ"ד דהפשרה הזאת אינה כמכר, דדוקא אם תבע אחד מחברו לדין בענין שיש לחוש שיפסיד התובע כל תביעותיו, או שיש לחוש שהנתבע יצטרך לשלם לו כל תביעותיו ואחר כך נתפשו ביניהם - אותה פשרה היא כמכר. ואם אנסוהו עד שנתפשר ומסר מודעא אז צריך שידעו העדים באונסו. דטעמא מאי דגבי מכירה באונס דהוי מכירה אם לא מסר מודעא וידעינן באונסו? - משום דאגב זוזי גמר ומקני ליה, דהא לית ליה פסידא דהא יהב ליה כל דמי מקחו, הכי נמי הכא יהיב ליה כל דמי שויה שאין תביעתו שוה יותר. אבל אם הוא בענין שאין חשש בדבר שיפסיד התובע תביעתו, ונתפשר בינו ובינו, אותה הפשרה אינה כמכר אלא כמוחל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לחברו מקצת חובו, ואם מסר מודעה על הפשרה אז יש לו דין מסירת מודעה של מתנה.

הסכם גירושין דינו כמכר

על פי האמור לעיל נראה ברור כי הסכם גירושין כמוהו כהסכם מכר. שהרי מטבע הדברים לפני פרידת בני הזוג יש דברים רבים העומדים על הפרק, ואף אחד אינו יודע בדיוק כיצד יתנהל ויסתיים הליך משפטי, ואם כדי לחסוך את ההליך והסיכונים הכרוכים בו, מגיעים הצדדים להסכם, הכולל וויתורים ופשרות, ודאי שיש להסכם זה דין מכר, אף שפעמים אחד הצדדים מוותר יותר מהצד השני. שכאמור וויתור ומחילה של כל צד לצד שכנגד נעשה בתמורה שהצד שכנגד מסיר את חרב התביעה הצודקת כנגדו, נמצא שכל אחד קונה את הסרת הסיכון הכרוך בקיום הליך משפטי ממצה, ולכן דין הסכם גירושין כדין מכר.

וכן עולה מדברי שו"ת שואל ומשיב (מהדורה תליתאה חלק א' סימן מ"ח) וזה לשונו:

אמנם כשאני לעצמי אני רואה שאין כאן מקום לדמות לא לפשרה ולא למחילה שפשרה ומחילה שייך היכא שיש להם תביעות זה על זה אמרינן כל שנתרצו בפשרה פשרתם מועיל וכו'.

ועל כן כל הסכם גירושין שחוסך את התביעות ההדדיות שבין בני הזוג דינו כדין מכר.

הסכם קדם נישואין הינו הסכם לנתינת מתנות הדדי

יש לציין שעל אף שהעלינו שהסכם גירושין דינו כמכר, אף באופן שנראה שאינו סימטרי, אין להסיק שאף הסכם ממון שנחתם לפני הנישואין דינו כמכר.

בהסכם קדם נישואין בני הזוג מסכמים ביניהם מה כל אחד מביא לנישואיו אתו, ובאופן שצד אחד נותן הרבה יותר מהצד השני ייקרא הסכם זה הסכם מתנה ולא הסכם מכר, וטעם החילוק על פי מה שנתבאר לעיל, שבהסכם גירושין בחשבון הכללי אנו מניחים שהוא מאוזן, ומה שעל פניו נראה שצד אחד ויותר יותר, יש להניח שמנגד היה לו סיכון גבוה יותר אם היה מתעקש על הליך משפטי מדוקדק, נמצא שכל צד שילם מחיר הוגן על סילוק הסיכון, אבל בהסכם נישואין, צד שנתן הרבה יותר, ודאי שיש כאן מתנה, ותהיה נפק"מ אם יוכח שהנתינה היתה כתוצאה מאונס.

כך הבינו הרבנים הגאונים זצ"ל הראשון לציון הג"ר עובדיה יוסף, הגר"י וולדנברג והגר"א שפירא בפד"ר חלק י"ב (בפסק דין המתחיל בעמוד 229 ופסק דין זה הובא גם בציץ אליעזר חלק ט"ז סימן מג') ודחו דעת הרוב בבית הדין האזורי שסברו שהסכם כזה דינו כמכר, וזה לשונם (בעמוד 237):

ח) ולעצם הנחת דעת הרוב שלפנינו ענין של "עסקה" בין בני הזוג, לא כן עמדי. כי אין הדעת סובלת לומר שתמורת 5000 ל"י והוצאות החתונה ששילמה האישה, יתחייב לה הבעל לתת לה סכומים ענקיים העולים פי עשר ויותר מזה, ברישום מחצית [עמוד 238] דירה של שלשה חדרים, הול מטבח ונוחיות, על שמה (כמפורש בסעיף 6 מההסכם), ונוסף על זה גם מחצית תכולת הדירה וגם כל הכספים וניירות ערך וכו' כמפורט בסעיפים 12, 13, 14 מההסכם, ותמיד יש לנו כלל דאמרינן דהדמים מודיעים, ואם כן בודאי שאין זה "עסקה" ותמורתה, אלא כמתנה מצידו לרשום מחצית הדירה על שמה, ואשר נתינתה לה, הותנה בכפוף לסעיף 11 מההסכם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התבאר איפה שעל מנת להכריע אם הסכם נישואין שבא לפנינו דינו כמכר או כמתנה, נצטרך לבחון את תוכנו, ואם מסתבר לנו שההסכם מאוזן וכלל הנתינות של צד אחד, מקביל בקירוב לנתינות הצד השני, הרי לפנינו הסכם שדינו כמכר, אבל אם ישנם פערים גדולים בין המתנות שנותן צד אחד למתנות שנתן הצד השני, וניכר שאין כאן הסכם מאוזן, הרי דין הסכם זה כמתנה.

אך כאמור לעיל, הסכם גירושין הכולל וויתורים הדדים על זכויות ועל תביעות עתידיות, ייחשב להסכם מכר, אף אם נראה לעיניים שההסכם לא סימטרי וצד אחד נתן או וויתר לחברו הרבה יותר ממה שחברו נתן או וויתר.

כבר הקדים האב"ד הגר"י אושינסקי שליט"א שהעמדה העקרונית של בית הדין היא שיש לצמצם מאד את ההחלטות לביטול הסכמים בפרט אלו שנעשו בבית הדין וקיבלו תוקף של פסק דין.

על פי מה שהתבאר לעיל נמצא שעל פי ההלכה מעטים המקרים בהם אפשר לחזור מהסכם גירושין בטענת אונס, שהרי התבאר שדין הפשרות שבהסכם כדין מכר שכדי לבטלו בטענת אונס בעיני מסירת מודעה וידיעת האונס.

אכן יכולה להישמע טענה נוספת לביטול הסכם אם יוכיח הטוען שהסכם הפשרה נכרת בטעות, כגון שההסכם התבסס על נתונים מסוימים ולאחר זמן התברר שנתונים אלו אינם נכונים. עיין בפסק דין בתיק 971578/7 בבית הדין בחיפה (בהרכב הדיינים הרה"ג י. יגודה הרה"ג י. רוזנטל והרה"ג ס. לוי) אשר סיכמו בהרחבה את המקרים הללו.

במקרה דנן, רוצה התובע לחזור בו מהסכם הגירושין מחמת שני טעמים הקשורים זה בזה. הטעם הראשון - חוסר הסימטריות שיש בהסכם הוא סיבה לבטלו. הסיבה השנייה - ההסכם נעשה מחמת איומים של גרושתו (כיום) עליו כמפורט לעיל בסיכומם של הטענות, ועל כן נחתם הסכם שאינו סימטרי.

עביד איניש דזבין דיניה

כפי שהעלינו לעיל, בהסכם גירושין לא די לבדוק את הסכומים שכל צד נתן או וויתר עליהם כדי לקבוע כי ההסכם אינו סימטרי. כאמור לעיל, בדרך כלל יש בין הצדדים תביעות הדדיות, שהליך שיפוטי ממצה עלול לגבות מחיר יקר מאחד הצדדים, וכדי לסלק סיכון זה הוא מוכן לוותר יותר ממה שחברו וויתר. אם כך יש לקבוע שכל וויתור, אף וויתור מופלג ואינו מקביל לוותר הצד השני, הואיל ובגיננו מתבטלת התביעה כנגד הוותרן, יש לראות בוותר זה כוויתור הוגן, ואין לראות בוותר מסוג זה כהוכחה שהמקח לא נעשה כדין ולא נעשה מרצון.

ככמה מקומות בגמרא מבואר, שיש מקרים בהם מוכן האדם לוותר מממונו ובלבד שעל ידי כך תשונה או תבוטל התביעה כנגדו, או אפילו שלא תודבק לו תווית של גנאי.

הנה הגמרא בבבא בתרא דף ל' ע"ב אומרת:

ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא? אמר ליה מפלניא זבינתה ואכלתיה שני חזקה, אמר ליה פלניא גזלנא הוא! אמר ליה והא אית לי סהדי דאתית באורתא ואמרת לי זבנה ניהלי? אמר ליה, אמינא איזבון דינאי! אמר רבא - עביד איניש דזבין דיניה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראובן תובע משמעון שיצא מהקרקע שהוא מחזיק היות והיא שלו, עונה לו שמעון שהוא קנה אותה מלוי. ראובן טוען שהקרקע עדיין בבעלותו, ולוי גזל ממנו את הקרקע, ונמצא שמכר לו דבר שאינו שלו. משיב שמעון שיש לו עדים שראובן עצמו ביקש משמעון לקנות את הקרקע מלוי, ומוכח שאף הוא סובר שהקרקע בבעלות לוי. טוען ראובן אף שהקרקע באמת שלי, העדפתי לשלם ללוי סכום כסף כדי להימנע מהליך משפטי להוציא ממנו את הקרקע.

וכך מפרש רשב"ם:

עביד איניש דזבין דיניה – אדם תם שאינו רוצה להתקוטט אפילו על שלו עשוי הוא להוציא מעותיו ליטול את שלו בלא דין ומחלוקת. ובפירוש ר"ח מפורש אמינא למיזבן דינאי לקנות המריבות כלומר אף על פי שהיא שלי איני מוציאה מידו בלא מריבות ודינין, אקנה אותם הדינין והמריבות באלו המעות, אף על פי שעיקר הארץ שלי.

וברא"ש סיכם כלל זה וזה לשונו:

כי לפעמים שאדם קונה מה שמן הדין הוא שלו לפי שאין אדם יודע אם יזכה בדין וגם לסלק מעליו מריבות אמר רבא עביד איניש דזבין דיניה וטענתו טענה

כלומר, אדם מוכן לשלם סכום נכבד על קרקע שהיא שלו כדי להוציאה מידו של מי שמחזיקה לדעתו שלא כדין, ובלבד ודבר זה יחסוך לו התמודדות כנגדו בתביעה משפטית.

יש לציין שמבואר ברשב"ם והמאירי שכלל זה שאמר רבא "עביד איניש דזבין דיניה" נאמר דווקא באופן שכדי לסלק את התביעות מוכן לתת מעט דמים בחינם, וזה לשון הרשב"ם (ד"ה אמינא):

אמרתי בלבי טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע הראוי לי ולא לטרוח ולבא בדין.

מבואר מדבריו שדווקא "בדמים מועטים" אדם עשוי לקנות את דינו, וכן מדויק בדברי המאירי שם וזה לשונו:

אף הוא טוען רוצה הייתי ליקח את שלי בזול כדי שלא אצטרך לטרוח ולהוציא בבית דין.

וכאמור גם בדבריו מדויק, שכלל זה נאמר דווקא בקונה בזול ולא במחיר מלא.

תשלום כדי לשמור על שם טוב

מצינו גם מקרים שאדם מוכן לשלם סכום כסף ובלבד ששמו הטוב לא ייפגם. כך מבואר בגמרא בבבא מציעא דף ק"ה עמוד א':

ואמר רבא, האי מאן דקביל עיסקא מן חברה ופסיד, טרח ומלייה ולא אודעיה, לא מצי אמר ליה דרי מהיאך פסידא בהדאי, משום דאמר ליה, להכי טרחת למליותיה - כי היכי דלא ליקרו לך "מפסיד עיסקי".

מדובר במי שקיבל עיסקא מחברו והעסק הפסיד, והמקבל הוציא מממונו הפרטי לחדש את המלאי וכדומה עד שהעסק שוב התאזן, ועתה הוא דורש מהנותן מחצית ממה שהשקיע בעסק, מסקנת הגמרא שהנותן יכול להימנע מלשלם ויכול לטעון שהמקבל הוציא כל הוצאה זו רק לטובת עצמו, כדי שלא יתפרסם שמו כמפסיד עסקים,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש לומר אם כן, שבאופן שבני זוג מתגרשים בנסיבות שאינם מחמיאות לאיש, וכדי שלא להאריך את ההליך המשפטי שבמהלכו ייטענו כנגדו טענות של בגידה, ואפשר שיתברר שהאמת עם הצד השני ושמו הטוב יינזק, בהחלט ייתכן ויסכים לשלם סכום ניכר כדי להימנע מלעמוד במעמד מביך שכזה שעשוי להיות כרוך בהשפלה ובחוסר נעימות קיצוני.

הסכם שאינו סימטרי הכולל את סופיות התביעות הינו הסכם סימטרי

ובפרט כאשר עסקינן בשלל תביעות, ואף ישנם וויתורים כנגדיים שעליהם האישה מוותרת כגון כתובה שנקובה בסכום כולל של למעלה מחצי מיליון ש"ח, ואף סעיף האומר, שעבור הסכם זה אין יותר תביעות הודיות, ובמחיר ההסכם הזה הוא קנה את פדיון נפשו מתביעות כאלו או אחרות, במצב זה אין מחיר לכך שנאמר, שזהו מחיר גבוה מדי ואינו סימטרי, כי להרוויח פטור מכל התביעות ועוד שאר התביעות שהיו עשויות להיפתח כנגדו חדשים לבקרים ייתכן בהחלט ידע מדוע כדאי לו לקנות את חרות נפשו גם במחיר גבוה לשיטתו, ועל כן מסתבר כי אין זה חורג מגדר דברי הגמרא:

“אמר רבא עביד איניש דזבין דיניה וטענתו טענה”

כדברים הללו כתב המהרי"ק (שו"ת סימן קפ"ה) בענין אדם שטען כי התחייב לשלם לאשתו סכום גבוה הרבה יותר מכתובתה זאת משום שאחיה איים עליו, ועל זה טען המהרי"ק כי אין זה נחשב לסכום גבוה יותר, וזה לשונו:

דיותר יש לתלות שמה שהוסיף לה דהיינו כדי שהיתה עושה לו אשי"און ורמי"שיאון מכל החובות אשר היו בשמה, שמוזה לא היה יכול להכריח מתוך הצואה כלל אלא היה מחויב לפורעה בלי איחור, רק שתתן פטור מכתובתה כמבואר מתוך הצואה והיא עשתה לו פטור כולל מכל דבר גם אשי"און ורמי"שיאון מכל החובות, וגם נשבעה שלא להזיק לו כלל, גם אחיה כמו כן, ובההיא הנאה נתן מה שנתן מצורף הפצר הנכבדים רודפים שלום ואמת הפצירוהו על כך, כמבואר בתוך מאמר הח"ר חיים חלפן יצ"ו אשר נתאמץ הרבה בהשלמתו.

העולה מדברי מהרי"ק כי לא תשמע בבית הדין בקשה לביטול הסכם בטענה שצד אחד שילם יותר מהצד השני, אם עבור התשלום הגבוה הוסכם כי לאחר חתימת ההסכם יסולקו כל התביעות או טענות אחרות בין הצדדים וכל הטענות העומדות על הפרק הגיעו לסיומם.

כן כתב גם הגר"ש ורנר זצ"ל במשפטי שמואל סימן י"ג וזה לשונו:

ברם אם משלם סכום כסף לצד השני ואינו מקבל שום תמורה בעדו, אם בצורת רכישת רכושו הוא, או בצורת התחייבות מן המקבל שלא לבוא בטענות ודרישות נוספות, נראה הדבר, שלולא היה מרגיש שמוטל עליו חוב לשלם לא היה מוציא כספו לחנם. כי הלא יודע ברורות שהצדק אתו והלה לא יזכה בדין, ולכן הוויתור מצדו משמע כהוכחה שאכן כן מחויב לעמוד בהתחייבות שחויב בשעתו, על אף שלא פורט בהסכם שבכתב.

הרי שכל תשלום שבעבורו זוכה המשלם לסופיות ההליכים שכנגדו נחשבים לתשלומים הוגנים שאינם מופקעים מהסבירות וזה על פי האומדנא שקבעו חז"ל "עביד איניש דזבין דיניה וטענתו בידיה".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועל כן לסיכום, הסכם גירושין זה הינו כהסכם מכר, ועל כן כל טענת אונס על ההסכם נדחית שהרי כדי לבטל מכר בטענת אונס צריך שיתקיימו התנאים: מסירת מודעה בפני עדים, ידיעת האונס על ידם וודאות האונס וכתיבת העדות בשטר מודעה כמבואר בשו"ע ר"ה סעיף א', כל זה לא התקיים במקרה דנן ועל כן אין מקום לטענה זו.

איומים והפחדות כאונס

אך גם לעצם ענין הטענה של הבעל כי ההסכם נעשה תחת לחץ איומים של האישה, נראה כי הוא אינו מערער את כשרות ההסכם ואף אינו עומד בתנאי הסף של הגדרת אונס.

שהרי כבר הוכחנו לעיל שיש הבדל הגדול בין אם מגדירים הסכם גירושין כמכר או כמתנה, שהרי אם הוא מוגדר כמכר, כבר קבעו חז"ל כלל גדול בהלכות מקח וממכר ש"תלויהו וזבין זביניה זביניה" כלומר, אם אנסוהו למכור מכירתו מכירה והסברא היא ש"אגב זויה גמר ומקניה" לאמור, שמשום המעות שקיבל גמר בדעתו למכור ומכירתו מכירה בהסכמה, ועל כן בשביל לבטל מכירה יש צורך במתן מודעה בפני עדים שמכירה זו נעשתה באונס, שיודעים מהאונס וכתבו שטר מודעה על כך.

ואם כן, גם אם נאמר שיש ממש בטענותיו שאנסוהו, הרי כל עוד ולא מסר מודעה שהוא עושה זאת מתוך לחץ ואיומים שהוא נתון בהם יחול עליו הכלל של הגמרא ש"תלויהו וזבין זביניה זביניה" משום ש"אגב זויה גמר ומקניה", והוא הדין גם במקרה דנן, שאגב זה שקיבל את ביטול התביעות כנגדו, שלדידו היה זה שווה הון רב, כנגד זה גמר בדעתו להקנות ולהסכים לכל "עסקת המכר" הזו, ואם לא הודיע כי הוא עושה מכר זה בעל כרחו, מן הסתם הסכים בדעתו המלאה למכר זה וההסכם היה גם בעומק ליבו להסכם כדאי והוגן.

אך גם לעצם הטענה שהאישה איימה עליו "שתמסור אותו לר"ה הנה לטענת הבעל האונס שהיה נתון תחתיו מוגדר כאונס של הפחדות ואיומים המובא בשו"ע חו"מ סימן ר"ה סעיף ז':

אחד האונס את חבריו שהכהו או תלאו עד שמכר, או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשות, הגה: בין אונס הגוף בין אונס ממון. מיהו יש חולקין וסבירא להו דאם הפחידו לאו כלום הוא, דעביד אנס דגזים ולא עביד (מהרי"ק שורש קפ"ו).

הרי שלדעת השו"ע איומים והפחדות נחשבים לאונס המבטל מכר, ולדעת הרמ"א המסתמך על המהרי"ק, איומים והפחדות אינם נחשבים לאונס היות ויש שרק מאיים אך לעשות אינו עושה.

אך גם לאונס של איומים והפחדות ישנם גדרים. הרי לא ייתכן כי כל איום ייחשב לאונס, לא כל דמיון של אדם המדמיין שמא יקרה לו משהו, כבר ייחשב שהוא מכר שלא לרצונו והיה משולל דעת במעשה המכירה.

מקור הדברים הוא בסתירה בין כמה מסוגיות הש"ס. הנה הגמרא בבבא בתרא דף מ' עמוד ב' אומרת:

מודי רבא היכא דאניס, וכמעשה דפרדיסא, דההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לתלת שנין, בתר דאכלה תלת שני חזקה, אמר אי מזבנת לי - מוטב, ואי לא - כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי, כה"ג כתבין מודעה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המקרה המדובר בגמרא הוא, אדם שהלווה ונתן ללווה את הקרקע כמשכון עבור ההלוואה, והיא כבר אצל המלווה שלש שנים, המלווה מאיים על בעל הקרקע שאם ימכור לו את הקרקע – מוטב, ואם לא ימכור לו את הקרקע, יעלים את שטר המשכנתא המוכיח כי הוא רק מחזיק את הקרקע ובכך יוכל להחזיק את הקרקע כבעליה, משום שהוא מחזיק אותה כבר שלש שנים ובכך יוכיח כי הוא הבעלים של הקרקע. הלווה, שהינו בעל הקרקע, נכנע ללחץ ואיום זה ומוכר לו את הקרקע, על מקרה זה מסיקה הגמרא כי זהו מקרה של אונס, ועל כן, אם הוא ימכור ולפני כן יכתוב שטר מודעא על הקרקע שהוא מוכר זאת מתוך אונס, המודעא תבטל את המכירה.

ומדברי הגמרא הזו הסיק הר"ח המובא ברשב"א שם ואחריו חבל גדול של ראשונים כי כל איום הוא אונס, וזה לשונו:

ור"ח ז"ל כתב דמהא דפרדיסא שמעינן דמאן דמפחיד לחבריה במידי דיכיל למעבדיה כגון הפסדת ממון או הכאה כל שכן הכאת נפשו דאומר לו אי לא מזבנית לי כך וכך דאית לך עבידנא לך כך וכך, דאית להו לסהדי למכתב ליה מודעא בהאי ולפרושי בה ידענא ביה באונסיה דפלניא ואף על גב דלא עביד מאי דאמר ומדחיל ליה אלא כיון דאמר עבידנא ויכיל למעבד היינו אונסיה דמוכר וכל כהאי גוונא כתבין, ע"כ לשון הרב ז"ל:

כדברי הר"ח כתב גם רב האי בספר המקח שער ל"א וזה לשונו:

שאף על פי שלא עשו בו ממש אותה הפתחה בלבד הוי חשוב אונס שהרי וכו' במי שמכחד לעשות הרי הוא כאילו עשה שלא הביאו זה המעשה אלא להתלמד ממנו זה הדרך.

חיזוק לדברי הר"ח, שאיום דינו כוודאות ביצוע ויש להתייחס אליו כאל אונס, אנו מוצאים בדברי הגמרא במסכת גיטין י"ד ע"א:

רב אחי ברבי יאשיה הוה ליה איספקא דכספא בנהרדעא [דף יד עמוד ב] אמר להו לרבי דוסתאי ברבי ינאי ולרבי יוסי בר כיפר, בהדי דאתיתו אתיוה ניהלי. אזול, יהביה ניהליה. אמרי להו, נקני מינייכו, אמרי להו, לא. אמרי להו, אהדריה ניהלן, רבי דוסתאי ברבי ינאי אמר להו, אין, רבי יוסי בר כיפר אמר להו, לא. הו קא מצעררו ליה, אמר ליה חזי מר היכי קא עביד! אמר להו - טב רמו ליה! כי אתו לגביה, אמר ליה חזי מר, לא מיסתייה דלא סייען, אלא אמר להו נמי טב רמו ליה! אמר ליה אמאי תיעבד הכי? אמר ליה אותן בני אדם הן אמה וכובען אמה, ומדברין מחצייהן, ושמותיהן מבוהלין, ארדא וארטא ופילי בריש, אומרין כפותו - כופתין, אומרין הרוגו - הורגין, אילו הרגו את דוסתאי, מי נתן לינאי אבא בר כמותי? אמר ליה בני אדם הללו קרובים למלכות הן? אמר ליה - הן. יש להן סוסים ופרדים שרצים אחריהן? אמר ליה - הן, אמר ליה, אי הכי - שפיר עבדת.

המקרה בגמרא הוא, שרבי דוסתאי מסביר לרבי אחי ברבי יאשיה מדוע הסכים לקחת אתריות על הפיקדון, ואף אמר לרבי יוסי בר כיפר, שטוב עשו המחזיקים את הפיקדון שציערו אותך, משום שכשהם מאיימים הם מקיימים זאת ועל כן לא רצה לחלוק על דבריהם.

מוכח מדברי הגמרא כי איום דינו כאונס וכדברי הר"ח.

וכן במסכת בבא קמא דף קי"ז ע"א:

ההוא גברא דהוה בעי אחוויי אתיבנא דחבריה, אתא לקמיה דרב, אמר ליה - לא תחוי ולא תחוי! אמר ליה - מחוינא ומחוינא! יתיב רב כהנא קמיה דרב, שמטיה לקועיה מיניה, קרי רב עילויה, בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כתוא מכמר, מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו, אף ממון של ישראל כיון שנפל ביד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו.

מבואר כי הגמרא התייחסה ביחס של וודאות ביצוע למי שאיים למסור את ממון חבריו למלכות והותרה פעמיים שלא יעשה זאת ואף על פי כן עמד על דעתו למסור.

אולם מאידך ישנה גמרא שמבואר בה שאיום אינו דבר שיש לחוש בוודאות שיתבצע. הנה הגמרא במסכת שבועות דף מ"ו ע"א אומרת:

נגזל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו כו'. ודלמא לא משכנו? מי לא אמר רב נחמן, האי מאן דנקיט נרגא בידיה, ואמר איזיל ואקטליה לדקלא דפלניא, ואשתכח דקטיל ושדי - לא אמרינן דהוא קטליה, אלמא עביד איניש דגזים ולא עביד, הכא נמי דגזים ולא עביד? וכו'.

מבואר בגמרא, שאדם שאיים שיקצוץ את הדקל של חברו, אף אם לאחר זמן אנו רואים שהדקל נקצץ, אין ראייה שזה שאיים עשה זאת, משום "שעביד איניש דגזים ולא עביד". כלומר, איום אינו "סוף פסוק" שיש להתייחס אליו כאל וודאות בביצוע האיום, שיש לומר שבגלל האיום היה חייב המאויים לפעול כנגד רצונו, כיון שגם אם אדם מאיים, זה לא אומר שאכן הוא גם יבצע את איומו ויממשו, כי פעמים אדם רק "מגזים" אך לא מבצע את מחשבתו.

ואם כן יש ליישב את הגמרות כדי שלא יסתרו אלו את אלו.

א. איום הוא דוקא אם ביצעו יגרום לנזק וודאי

המהרי"ק (סימן קפ"ה) עצמו מתייחס לראית הר"ח מהגמרא בבבא בתרא לגבי שטר משכנתא ודוחה אותה וזה לשונו:

ועוד נראה לעניות דעתי דאפילו לדברי רב האי ור"ח פשיטא דלא חשיב אונס בגזום בעלמא אלא היכא דגזים ליה במידי דאי עביד ליה ברי הזיקה או בגופו כגון דגזים ליה למקטליה או למחויי או בממונא כי ההיא דכבישנא שטר משכנתא דפרדיסא בפרק חזקת הבתים (דף לה) היכא שביד המגזים לעשות בלי ספק, אבל היכא שמגזמו לעשות דבר דאף כי יעשהו שמא לא יוזק חבריו, בכך כגון כיוצא בנדון שאנו עומדים עליו שטוען שגזמו להביאו בערכאות של אומות העולם דלא חשיב אונס כלל שהרי לא כל המביאים חבריהם בערכאות של אומות העולם נוצחים והרבה עשו כן ולא הצליחו.

חילק המהרי"ק וקבע, כי רק כאשר יש ביד המאיים לבצע את איומו, ובמעשיו - ההיזק יהיה וודאי, איום זה נחשב לאונס, אך אם איומו של המאיים הוא איום שאין בביצועו וודאות של נזק, כגון המאיים לתבוע את המאויים בערכאות, אין זה נחשב לאונס, שהרי אין וודאות שאיום זה יזיק ועל כן אין להתייחס לאיום כאונס.

ב. איום הינו רק אם אין באפשרות המאויים להשתמט ממנו

עוד יסוד מחדש המהרי"ק, שעל פיו חילק בין הסוגיות וזה לשונו:

ואם כן לא חשיב אונס כדמוכח בפרק חזקת הבתים (דף מח) דאמר רבא הלכתא תליוה וזבין כו' עד ולא אמרו אלא בשדה סתם אבל בשדה זו לא ולא אמרו אלא דלא הוה ליה לאשתמוטי אבל אי הוה ליה לאשתמוטי לא שמע מינה דלא חשיב אונס היכא דהוה ליה לאשתמוטי אם כן הכא דהוה ליה לאשתמוטי מיניה כדכתבתי לעיל פשיטא דלא הוה אונס.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר, גם איום שביד המאיים לבצעו, ואף מסתבר שהוא יבצע את האיום, אך אין וודאות שאכן יגיע היזק לצד המאיים, כיון שהוא יכול להשתמט מהאיום, אין בזה גדר של אונס, ועל כן, גם אם נאמר כי איום כזה או אחר הוא מהסוג שבוודאות יביא נזק, אך כלפי המאיים אינו מהווה איום כי הוא יכול בכוחותיו להשתמט ולהינצל מהאיום, אין איום כזה נחשב לאונס.

ועל כן על פי דברי המהרי"ק, אין להביא ראיה מהגמרא בבבא בתרא שהאיום להטמין את שטר המשכנתא נחשב לאונס, שממנו יש ללמוד לכל הפחדות והאיומים שדינם יהיה כדין אונס.

ג. איום הינו רק כאשר הוא בידו וברשותו

הגר"ח פלאג'י (חושן משפט חלק ב' סימן י"ז עמ' ס"ט בד"ה אלא) כתב חילוק נוסף בין הגמרא בבבא בתרא לבין שאר המקרים, כך שאין להביא ראיה ממנה לכל שאר האיומים וההפחדות וזה לשונו:

ואפשר לומר דאין הכי נמי דאמרינן עביד איניש דגזים ולא עביד בדבר דמחוסר מעשה לעשות וגם דלאו ברשותיה קרי, ברם בכגון דידן דקא מפחידו בדבר שתלוי בידו וברשותיה לעשות בשב ואל תעשה כאומר כבישנא שטרא וכו' בזה אמרינן עביד איניש דגזים ועביד, ולכן היינו טעמא דחשיב אונס גמור, משום דבכהאי גוונא אמרינן עביד איניש דגזים ועביד וכו' ולענ"ד נראה לומר דגם רב האי גאון ור"ח ודעימיה וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם ז"ל וכו' דמי שהפחידו בדברים שבידו לעשות הוי אונס, לאו למימרא דבידו לעשות מכוח אומדנא כי כוחו גדול, אלא שבידו לעשות דברשותיה קרי כעובדא דפרדיסא שכובש השטר אשר תחת ידו, ועל כן צריך לומר כן כי מלבד דאפושי פלוגתא לא מפשינן זאת ועוד כי רב האי גאון ז"ל ודעימיהו אשר חידשו חידוש זה שבידו לעשות - על עובדא דפרדיסא שאמר כבישנא שטרא קיימי, ובעובדא זאת הרי מה שבידו לעשות הוא דברשותי קאי.

הרי שהגדרת איום שייחשב לאונס אינו תלוי באומדנא עד כמה אכן המאיים מסוכן ומסוגל לממש את איומו, אלא איום ייחשב לאונס אך ורק אם מתקיימים התנאים האמתיים לכך והם: שבידו לבצע את איומו ולממשו, ואיום זה ברשותו לעשות, וכמקרה בבבא בתרא, שבידו לכבוש את השטר וברשותו נמצא השטר, ואף זה לא על ידי עשייה אלא על ידי פעולה המוגדרת ב"שב ואל תעשה".

הרי שגם לדברי המהרי"ק וגם לדברי הגר"ח פלאג'י אין מקום להביא ראיה מהגמרא בבבא בתרא לכל האיומים וההפחדות שייחשבו לאונס.

על דברי המהרי"ק הוסיף בשו"ת מהר"ש הלוי (חושן משפט סימן ל"ב) עוד כמה חילוקים אימתי אמרינן איום הוי אונס ואימתי לא אמרינן וזאת בהתייחס לגמרות המובאות לעיל.

הבסיס לדברי המהר"ש הלוי הוא שהוכיח מדברי הרי"ף שאכן להלכה אמרינן ש"עביד איניש דגזים ולא עביד" ואם כן כיצד יתיישבו הגמרות המובאות לעיל שהתייחסו לאיום כאל וודאות נזק ופעלו בהתאם.

על כן חילק המהר"ש הלוי כמה חילוקים:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. חילוק בין איום שהמאיים יבצע לבין שהמאיים ימסור לאחרים

איום אינו נחשב לאונס זאת כאשר האדם מאיים שהוא בעצמו יבצע את האיום ואת ההיזק בזה אמרינן ש"עביד איניש דגזים ולא עביד" וביאר וזה לשונו:

משום דכל אדם נראה רע בעיניו לעשות רעה לחברו אם יצרו תקפו ומחמת כעסו אומר שרוצה להזיקו, אפשר דקודם שיעשהו ישכך חמתו משום עוון חמור בין כל אדם לגרום היזק לחבירו בידיים אבל מי שאומר שימסור וכו' ממון חבירו נראה דבר קל בעיניו אם מפני שאינו עושה מעשה בידיים רק מדבר דברים בעלמא, ואם מפני שאינו הוא עצמו העושה וכו' ואם מפני שחושב אולי לא יצא לפועל.

ועל כן הגמרות לעיל שמתייחסות לאיום ברצינות, הם אלו שעוסקות באופן שהאיום יבוצע לא על ידי המאיים אלא על ידי שימסור המאיים לאחרים את איומו, והם אלו שיבצעהו, ועל כן בזה יש להתייחס ברצינות וכאילו האיום מומש, אך כאשר האיום אמור להתבצע על ידי המאיים עצמו בזה אמרינן שאדם חוזר בו מאיומו ולא מבצע אותו.

ה. חילוק בין איום על ממונו לבין על גופו

עוד חילק שם בין נזק בממונו לבין נזק בגופו, שנזק בממונו וכל כוונתו הוא רק לממונו, אין להתייחס לאיום כאיום וודאי, משום הסברא ש"עביד איניש דגזים ולא עביד", אך בכל איום שהאיום יוכל להביאו לידי נזק חמור יותר עד כדי נזקי גוף בזה יש להתייחס לאיום כאל איום וודאי, ועל כן הגמרא בשבועות עוסקת באיום של ממון, ועל כן אמרה שיתכן ולא יעשה זאת, אך הגמרא בבבא קמא ובגיטין עוסקות באיום העלול להביא לידי נזקי גוף ועל כן התייחסה לאיום כאל אונס ממשי.

ו. איום תלוי בטבעו של המאיים

חילוק נוסף חילק המהר"ש הלוי שם, וזאת מתוך הסברא שאי אפשר להתייחס לכל איום כאל אונס ולומר, מכיוון שהוא איים בודאי המכר נעשה מתוך אונס ולא מתוך רצון, אך כדי לבאר את הגמרות שהתייחסו לאיום כאל אונס, הוכיח המהר"ש הלוי מדברי הרשב"א, שהכל תלוי בטבעו של המאיים, שאם הוא מוחזק כאחד שמקיים את איומו או אז איומו ייחשב לאונס, או אם הוא הותרה כמה פעמים, ובכל זאת איים יש להתייחס לאיומו כאונס, רק אם מדובר במאיים שלא הותרה ואף לא הוחזק כמבצע את איומו, בהצטרף שני התנאים ביחד, אין להתייחס לאיומו כממשי ובכגון דא אמרה הגמרא "עביד איניש דגזים ולא עביד". זאת הוכיח מדברי הרשב"א שם.

אך מדברי הרמב"ם הוא הוכיח, שאין לחלק בין הוחזק לכך לבין לא הוחזק אלא החילוק הוא בין אם התרו בו לבין לא התרו, שאם התרו בו ובכל זאת אמר אעשה, בזה יש להתייחס לאיומו כאל איום שמתממש והרי זה גדר של אונס, וכדברי הגמרא בבבא קמא:

ההוא גברא דהוה בעי אחוויי אתיבנא דחבריה, אתא לקמיה דרב, אמר ליה לא תחוי ולא תחוי! אמר ליה - מחוינא ומחוינא!

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרי שרק משום שהתרו בו ולמרות ההתראה החציף פניו ואמר "מחוינא ומחוינא" - רק משום כך יש להתייחס לאימו כאל אונס.

ועל כן הגמרא בגיטין ובב"ק מדברות באנשים שמוחזקים לאלימים והאיום ייחשב לאונס, מה שאין כן בסוגיה בשבועות שאין הוא מוחזק ואין הוא מוגדר כאלם, אין ההפחדה נחשבת לאונס.

ז. חומרת האיום תלויה בפורום בו הוא נעשה

הגר"ח פלאג'י זצ"ל (בספרו חקקי לב חלק ב' סימן י"ז) הוסיף עוד חילוק, והוא, שהכל תלוי כיצד בוצע האיום, האם בינו לבין המאויים או שאיים במעמד בית הדין ובהעזה המוכיחה כי הוא חצוף ופניו לממש את האיום.

זאת לאחר שחלק על תירוציו של המהר"ש הלוי ודחה את החילוקים הנ"ל וזאת משום שהדיוקים שמהם בונה המהר"ש הלוי את חילוקו בדברי הרשב"א לדעתו של הגר"ח פלאג'י מוכיחים אחרת.

על פי החילוקים לעיל ובהתאמה למקרה דנן, שבו טען התובע כי האישה איימה עליו שהיא תמסור אותו לר' שלדעתו ולטענתו הוא יכול להזיק לו במקום עבודתו, ולא רק שם, נראה כי רק לפי החילוק הראשון היה אפשר להתייחס לטענה זו כאל טענת אונס, אך לכל שאר החילוקים אין להחשיב את האיום שהיא תמסור לר' כטענת אונס.

ח. האם חומרת האיום תלויה במאיים או במאויים

לאחר כל החילוקים הנ"ל הקשה הגר"ח פלאג'י זצ"ל, שכל החילוקים הללו הם חילוקים ביחס למאיים, אך עיקר העניין של ההגדרה אם המכירה היתה מתוך אונס תלויה אך ורק במוכר, האם הרגיש אנוס למכור או לא, ואין זה תלוי כלל במאיים עד כמה הוא רציני או עד כמה הוא יכול לבצע את איומו, ועל כן גם במקרה שאינו יכול לבצע את איומו או שאינו מוחזק כמאיים אין בזה נפקותא לכך שאפשר ובכל זאת המוכר ייחשב לנאנס אם אכן מבחינתו מכירתו היתה באונס.

זאת הוכיח מדברי העליות דרבינו יונה שהובאו בשיטה מקובצת בב"ב וזה לשונו:

מי שהפחיד את חברו ומטיל עליו אימה ואמר אם לא תמכור לי שדה זו בכך וכך זאת וזאת אעשה לך, ויש לאל ידו לעשות הרי זה אונס וכו' אף כל פי שזה האיים שנתן אימתו עליו הוא מן השומעים בקול בית דין מאחר שמפחידו והיכולת בידו הרי זה אונס ואין אומרים לו חזקתו של זה היה שלא היה גורם לו נזק והפסד שהרי מכל מקום הביא מורך בלבבו.

ומזה הוכיח הגר"ח פלאג'י נגד כל תירוצי המהר"ש הלוי המובאים לעיל ואף נגד יסודו שלו עצמו, המבארים ותולים את גדר האונס באונס, כאשר על פי הראשונים הללו וכפי שהגדיר זאת בעליות דרבינו יונה, אין גדר האונס תלוי ביכולת האנס אלא בהרגשת הנאנס וזה לשונו:

הרי מוכח מדברי הרב כדברינו דחשבינן אונס לענין חששת שחושש בעל הדבר והביא מורך לבבו אף שלפי הדין חזקתו דלא עביד.

הרי שיוצא מדברי הגר"ח פלאג'י, שהמחלוקת בין הר"ח לבין המהר"ק היא אם הגדרת אונס תלויה במאיים או תלויה במאויים, שלדעת הר"ח ועימיה תלויה במאויים, ועל כן הוכיח את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שיטתו משטר משכנתא שבנקל יש לחלק כפי החילוקים שהראשונים והאחרונים חילקו, אך כל חילוקיהם הם ביחס לאנס והמאיים, אך לא ביחס למאויים והנאנס, ומכיוון שלדעת הר"ח הכל תלוי במאויים והנאנס - אין לחלק, ואם לפי הרגשתו הוא הרגיש מאויים, אם מסר מודעא - יש לבטל את המקח, מה שאין כן לדעת המהרי"ק הכל תלוי בהגדרת ועצמת האיום ועל פיו כל החילוקים לעיל נכונים.

אך נראה עדיין שחילוקו של המהרי"ק ושל הגר"ח פלאג"י והסברם בדעת הר"ח ננקטו להלכה בדברי השו"ע המובאים לעיל שכתב:

אחד האונס את חבירו שהכהו או תלאו עד שמכר, או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשות וכו'.

הרי שגם השו"ע סבר בדעת הר"ח שרק אם האיום הוא קרוב לביצוע, שהרי קל למאיים לבצעו וכדבריו: "שאפשר לו לעשות" - יחשב האיום לאונס, וכאמור לעיל הגדרת "אפשר לו לעשות" תלויה בהסברם של המהרי"ק והגר"ח פלאג"י זצ"ל.

מכל מקום לדינא הכריע הגר"ח פלאג"י, מכל החילוקים ושיטות הפוסקים שהביא, שמידי פלוגתא לא נפקא ויכול המוחזק לומר קים לי.

ובמקרה דנן כאשר השטר עומד על תוקפו וסעיפיו מבוצעים הלכה למעשה ואין בסיס לערעורו - הרי הינו עומד על חזקתו, וחבותו של החייב שהינו התובע עומד על כנו.

ומכיוון שלא הוכח כי האיום היה איום שמוגדר "דבר שאפשר לו לעשותו" שהרי עסקינן באיום שלה למסור אותו לר', שהפחד הוא שמא יעשה לו נזק במקום עבודתו, שוודאי שאין בגדר זה גדר של "בידו לעשותו", כן אין אפשרות להחשיב את האיום דנן כקרוב לוודאות במימושו.

אך מלבד כל זאת אין בטענת התובע דבר משום שכבר הוזכר לעיל כמה פעמים, שכדי שטענת אונס תישמע ותתקבל - חייב לפני תתימה על ההסכם למסור מודעא בפני עדים, ומכיוון שהתובע לא עשה שטר מודעא על המכירה - היינו הסכם הגירושין, אין בטענותיו בכדי לבטל את הסכם הגירושין, מלבד זה, שאין בדבריו אודות האיומים להגדיר את ההסכם כהסכם שנכפה עליו באונס.

לסיכום

העולה מן הדברים שכתבנו לעיל:

- א. הסכם גירושין דינו כהסכם מכר, וכדין כל פשרה.
- ב. כל הסכם הבא לחסוך את התביעות העלולות לבוא, דינו כעסקת מכר וכפשרה.
- ג. אדם עשוי לקנות את דינו גם במחיר רב, אך לא במחיר השווה למחיר התביעה.
- ד. הסכם שאינו סימטרי אך עבור הנתינה המופלגת ישנו ויתור על תביעת הכתובה ויתור על כל תביעה עתידית אינו נחשב להסכם שאינו סימטרי, אלא להסכם מכר הוגן.
- ה. בכדי שאיום ייחשב לאונס צריך שיהיה "בידו" של המאיים לבצע את איומו ורבו השיטות והתנאים מהו גדר ה"בידו", ולפי כל ההגדרות והחילוקים שכתבו הפוסקים, האיום שלטענת התובע היה נתון תחתיו, אינו עומד בהגדרות אלו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ו. גם לעצם הגדרת "איום" רבו השיטות והתנאים שהמשותף להם הוא שיהיה וודאות שהאיום קרוב למימוש, כך שבמקרה דנן האיום אינו נחשב לאונס.

ז. ללא שטר מודעא כדין אין טענת אונס מבטלת מכירה.

הלכך, אין בטענות התובע בכדי לבטל את הסכם הגירושין בעילות שהסכם הגירושין אינו סימטרי ושנכפה עליו באיומים.

(-) הרב דוד גרוזמן, דיין

מסקנה

לאור כל המפורט, בית הדין דוחה את התביעה לביטול הסכם הגירושין שבין הצדדים מיום י"ט באלול תשע"ה (3.9.15) שאושר בבית הדין ביום כ"ה באלול תשע"ה (9.9.2015), והסכם זה הינו בתוקפו.

בהמשך לאמור בהחלטת בית הדין מיום י"ט באייר תשע"ז (15.5.17), אכן התביעה התבררה כחסרת בסיס. ולאור ההתראה הנ"ל, בית הדין מחליט לחייב את התובע בהוצאות משפט ריאליות לטובת הנתבעת ולטובת אוצר המדינה. ברם, בשל ההתחייבויות שלקח על עצמו התובע במסגרת הסכם הגירושין, לאחר הפעלת שיקול הדעת ולפנים משורת הדין, בית הדין מחליט בשלב זה להקפיא את החלטתו הנ"ל, ולחייב את התובע בסך 1000 ש"ח בלבד כהוצאות משפט לנתבעת ואי פסיקת הוצאות לטובת אוצר המדינה, וזאת כל עוד ההליך ייפסק כאן, והנתבע לא ימשיך לגרום הוצאות נוספות לנתבעת בהמשך ההליך.

סך ההוצאות הנ"ל ישולם לנתבעת בתוך 21 יום.

בית הדין יהיה רשאי לחדש את החלטתו זו לפסיקת הוצאות משפט ריאליות, בכל שלב שימצא לנכון לנהוג כן.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ח' בכסלו התשע"ח (26/11/2017).

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד הרב דוד גרוזמן הרב אברהם דב זרביב